

RIIGIKOGU

3. istungjärk Protokoll nr. 61 (22).

1921. a.

Sisu: Riigi 1921 a. eelarwe II lug. (Korralised tulud, erakorralised tulud. Riigi 1921 a. eelarwe kohta sisseantud soowiawalduste hääletamine).

Riigikogu koosolek 29. juulil 1921. a. kell 10 hom. Toompea lossi Walges saalis.

Kokku on tulnud 71 Riigikogu liiget.

Koosolekut juhatab abiesimees **A. Kerem**, pärast abiesimees **K. Wirma**.

Sekretääri kohal sekretäär **A. Tupits**.

Walitsuse lauas: kaubandus-tööstusminister **J. Kukk**, rahaminister **G. Westel**, rahaministri abi **K. Rosendorff**.

Koosolek algab kell 10.20 min.

Juhataja **A. Kerem**: Awan Riigikogu koosoleku.

Riigikogu läheb päewakorra juure üle. Sõna on täiendatud rahaasjanduse komisjoni aruandjal.

1. Riigi 1921 aasta eelarwe II lug. (Korralised tulud erakorralised tulud, soowiawaldused). Rahaasjanduse komisjoni aruandja **A. Jürman** (loeb):

KORRALISED TULUD.

§ 1. Tulumaks.	
1. a) 1920 a. tulumaks	300.000.000.—
b) eelmiste aastate maks	100.000.000.—
2. a) trahwi sissetulekud seaduste rikku- miste eest	1.500.000.—
b) wiiwitusprot- sendid	800.000.—
	<u>402.300.000.—</u>

§ 2. Äri- ja tööstusmaksud.	
1. Põhiärimaks (äri- tunnistused)	12.000.000.—
2. Lisaärimaks mitte awalikult aruand- wate ettewõtete pealt (puhaskasu):	
a) 1921 a. maks	140.000.000.—

b) eelmiste aastate maks 39.000.000.—

3. Lisaärimaks awalik aruandwate ette-
wõtete pealt (kapi-
taali ja %% maks):

a) 1921 a. maks 10.000.000.—

b) eelmiste aastate maks 3.885.500.—

4. Trahwid:

a) äriseaduse rikku-
miste eest 200.000.—

b) wiiwitusprot-
sendid 1.000.000.—

206.085.500.—

§ 3. Liikumata waran-
duste maksud.

1. Maks liikumata wa-
randuste pealt lin-
nades ja alewites:

a) 1921 a. maks 596.000.—

b) eelmiste aastate maks 80.000.—

2. Maks liikumata wa-
randuste pealt maal:
a, o, d) maamaks,
hoonetemaks ja
maks wabrikute ja
tehaste pealt:

a) 1921 a. maks 35.000.000.—

b) eelmiste aastate maks 2.000.000.—

3. Trahwid ja wiiwi-
tus %% 300.000.—

37.976.000.—

§ 4. Maks kapitaalide ja
hoiuserade pealt.

1. Wäärtpaberite pealt:
a) riigi %% paberi-
telt

b) %% paberitelt
välja antud eraasu-
tustest 160.000.—

2.	Hoiusummade pealt	300.000.—	15.	Proovimaks metal- limest	2.600.000.—
3.	Kaubandusliste ja tööstuse ettevõtete tarwis laenatud summade pealt (13. juuni 1905 a. seadus)	10.000.—	16.	Mõõtude ja kaalude õigeks tunnistamise eest	400.000.—
4.	Maks %% pealt ka- pitaalidest, mis on laenatud liikumata waranduste kindlus- tamiseks ja (obli- gatsiooni maks) 9. jaanuari 1915 a. seadus	1.200.000.—	§ 6.	Üleläänud waran- dustelt.	
5.	0,396% maks kon- tokorrent („on coll“) arwete pealt	300.000.—	1.	Päranduse posliinid	2.000.000.—
6.	Trahwid ja wiiwi- tus %%	2.000.—	2.	Kingituse posliinid	50.000.—
		<u>1.972.000.—</u>	3.	Trahwid ja wiiwi- tus %%	6.000.—
§ 5.	Tempel-, kohtu- ja kantseleimaksud.				<u>2.056.000.—</u>
1.	Tempelmaks:		§ 7.	Tollid.	
a)	tempelmarkide müügist	25.000.000.—	1.	Tollimaks sissewee- tawatelt kaupadelt	200.000.000.—
b)	tempelmaks sula- rahas	75.000.000.—	2.	Tollimaks wäljawee- tawatelt kaupadelt	50.000.000.—
d)	trahwid tempel- maksu seaduse rik- kumiste eest	700.000.—	4.	Ladumaks tolliwa- litsuse ladude tarwi- tamise eest	6.000.000.—
2.	Kohtuposliinid	2.000.000.—	7.	Konfiskeeritud kau- pade müük	500.000.—
3.	Aktiposliinid	100.000.—	8.	a) Laewa ja sada- mate maksud ning b) trahwid	131.900.000.—
4.	Tulekinnitus pos- liinid	50.000.—	9.	5% aktsidentsiad	5.000.000.—
5.	Krepostiposliinid	10.000.000.—	10.	Mitmesugused tolli sissetulekud (plom- miraha jne.)	1.597.000.—
6.	Maks maaklerite ja notaariuste raama- matute pealt	400.—			<u>394.997.000.—</u>
7.	Kantseleiposliinid ja maksud wälja- antawate dokumen- tide pealt	6.000.000.—	§ 8.	Aktsiisid jookide pealt.	
8.	Kohtumaks	1.000.000.—	1.	Aktsiis piirituse pealt	500.000.—
9.	Leheraha	300.000.—	2.	a) Aktsiis marja ja puuwilja pealt ning b) Aktsiis napside ja likööri pealt	12.000.000.—
10.	Adwokaatide maks	600.000.—	3.	Aktsiis õlle pealt	25.000.000.—
11.	Kohtutrahwid	6.000.000.—	4.	Aktsiis mõdu pealt	10.000.—
12.	Kooli diplomide ja tunnistuste pealt	2.000.—	5.	Patendid kangete jookide kaupluste pealt	2.700.000.—
13.	Maks ees- ja oman- dusõiguste pealt, joonistuste, leiduste mudelite ja kauba- märkide eest	95.000.—	6.	Patendid piirituse walmistamise ja pu- hastamise wabriku- te pealt	50.000.—
14.	Wäljamaa passide wiseerimise eest	10.000.000.—	7.	Patendid lakkide, polituuri ja lõhna- wee wabrikute pealt.	30.000.—
			8.	Patendid likööri, puuwilja ja marja- weinide töökoda- dele	10.000.—

9.	Tasu kontroll-aparaatide ja muude riistade rikkumise eest	25.000.—	§ 13.	Sissetulekud riigimaadest, hoonetest ja metsadest.	
10.	Tasu wabrikantidelt aktsiisiametniku ülewapidamise eest	40.000.—	1.	Rendimaks riigimaadest ja metsadest	6.118.000.—
11.	Trahwid joogiseaduse rikkumise eest	25.000.—	2.	Hoonete rendid ja üürid	1.500.000.—
12.	Aktsiisiametnikkudelt üürirahad erawabrikutes	2.000.—	3.	Riigi metsade müük	250.000.000.—
		<u>40.482.000.—</u>	4.	Trahwid metsaseaduse rikkumise pärast	475.000.—
§ 9.	Aktsiis pärmi pealt.		5.	Maks jahilubade pealt riigimaadest ja metsadest	500.000.—
1.	Aktsiisimaks pärmi pealt	1.500.000.—	6.	Mitmesugused sissetulekud riigimaadest ja metsadest (hagu, heinad jne.)	3.000.000.—
2.	Trahwid		7.	Wiiwitus % %	<u>1.000.—</u>
3.	Patent pärmiwabrikutelt	1.000.—			261.594.000.—
		<u>1.501.000.—</u>	§ 14.	Sissetulekud riigi kaubanduslistest ja tööstuslistest ettevõtetest.	
§ 10.	Aktsiis tubakasaaduste pealt.		1.	Sissetulekud kaubandus-tööstusministeeriumi kaubandus- ja tööstusoperatsioonidest.	
1.	Tubaka aktsiis	16.000.000.—	g)	kütteainete keskkomiteelt	43.000.000.—
2.	a) patendimaks wabrikutelt ja tehastelt	15.000.—	i)	põlewkiwitõöstusest	4.250.000.—
	b) paberossikestade wabrikute patendi ja masinatemaks	12.000.—	k)	laewasõiduametilt	40.000.000.—
3.	Tubaka patendimaks kauplustest	400.000.—	2.	Sissetulekud põllutööstusministeeriumi operatsioonidest.	
4.	Aktsiis paberossikestade ja paberi pealt	4.000.000.—	a)	seemnewilja müügist	2.800.000.—
5.	Trahwid tubakaseaduse rikkumise eest	100.000.—	b)	raiepuude müügist	150.000.000.—
		<u>20.527.000.—</u>	e)	põllusaaduste müügist jne.	120.000.—
§ 11.	Aktsiis tuletikkudelt.		g)	rent riigi turbarabadest	2.770.000.—
1.	Aktsiis tuletikkude pealt	2.500.000.—	h)	riigi weejõu kasutamisest	8.560.000.—
2.	Patendid tikuwabrikutelt	6.000.—	i)	mitmesuguste tööde eest	700.000.—
3.	Trahwid	2.000.—	5.	Sissetulekud „Riigi Teatajast“	135.000.—
		<u>2.508.000.—</u>	6.	Mitmesuguste trükite tööde müügist	30.000.—
§ 12.	Sissetulekud piirituse ja eeteri müügist.				
1.	Piirituse müük	1.250.000.000.—			
2.	Eeteri müük	205.000.—			
3.	Pudelite, kastide jne. müük	5.000.—			
		<u>1.250.210.000.—</u>			

7.	Wangimajade sissetulekud	650.000.—	§ 18.	Sissetulekud raudteedest.	
8.	Kursuste ja ühiseluasutuste sissetulekud mitmesuguste tööde eest	14.000.—	1.	Sõidupiletite müük	223.077.400.—
9.	Riigi käes olevate väärtpaberite (Eesti panga akts.) jne. sissetulekud	<u>35.000.000.—</u>	2.	Bagaashiwedu	12.000.000.—
		288.029.000.—	3.	Kaubawedu	417.013.000.—
§ 15.	Mitmesugused maksud.		5.	Sissetulek, raudtee, telegraafi ja telefonist	297.500.—
3.	Maks isikutunnistuste pealt	250.000.—	6.	Mitmesuguste waranduste ja materjalide müük	274.600.—
4.	Kutseeksami maks	6.000.—	7.	Mitmesugused raudtee sissetulekud	<u>47.337.500.—</u>
6.	Õpemaks riigi õpeasutustes	40.000.—			700.000.000.—
7.	Põllutöoministeeriumi sissetulnud maakorralduse peawalitsuse operatsioonidest	89.000.000.—	§ 19.	Riigi posti-telegraafi ja telefoni sissetulekud.	
9.	Ülejäägid krediitidest peale nende kinnipanemist	140.000.000.—	1.	Postimaks	60.000.000.—
10.	Kulude tagasimaks, mis on tehtud eraasutuste ja isikute arwel	10.000.000.—	2.	Telegraafimaks	69.000.000.—
11.	Maks väljamaa passide pealt	8.000.000.—	3.	Telefonimaks	40.000.000.—
12.	„Eta“ teadete eest	50.000.—	4.	Mitmesugused posti-telegraafi-telefoni sissetulekud	<u>1.000.000.—</u>
13.	Kaupade analüüs	100.000.—			170.000.000.—
14.	Kohtukulud	20.000.—	§ 20.	Mitmesugused sissetulekud.	
15.	%% riigikassast antud laenude pealt	2.000.000.—	1.	Trahwid seaduste ja määruste rikkimise eest, mis eelmistes paragrahvides mitte ette nähtud	12.000.000.—
16.	Maks riigikassa transfertide pealt	375.000.—	2.	Leitud ja konfiskeeritud warandused	5.000.000.—
18.	Maks loterii võitjate pealt	300.000.—	3.	Mitmesuguste riigivaranduste müügist	30.000.000.—
19.	Riigi heaks wõetavad maksud mitmesuguste asutuste poolt väljaantud tunnistuste ja lubade eest	<u>3.500.000.—</u>	4.	Ettenägemata sissetulekud (annetused jne.)	3.000.000.—
		253.641.000.—	5.	Riigi liikewa waranduse kasutamise eest	<u>500.000.—</u>
§ 16.	a) Katlamaks	2.500.000.—			50.500.000.—
	b) wiiwitusprotsekkid	<u>1.000.—</u>	§ 21.	a) Wanad weneaegsed maksuwõlad	400.000.—
		2.501.000.—		b) Põllupanga laenumaksud	<u>4.100.000.—</u>
§ 17.	Raudtee maks.				4.500.000.—
	a) 1921 a. maks	30.750.000.—	§ 22.	Selgitamata maksud	<u>400.000.—</u>
	b) eelmiste aastate maks	<u>1.750.000.—</u>			
		32.500.000.—		Kokku korralisi tulusid	<u><u>4.264.126.900.—</u></u>

Chr. Kaarna (töer.): Austatud rahwaesitajad! Mina palusin sõna mitte selleks, et tulude eelarwet puudutada täies ulatuses, waid pean oma kohuseks peatada ainult ühe küsimuse juures.

Wiimastel aastatel, kõige meie iseseiswuse ajal, on meie rahwamajanduslistel aladel õieti väga palju kõneldud ja kirjutatud kolmest asjast: Narwa hüdroelektrijaama ehitamisest, teiseks turbatööstusest ja kolmandaks põlewkiwist. Mis puutub esimesesse, Narwa elektrijaama ehitamisesse, siis on selle projekteerimisest wiimasel ajal loobutud, kuid eeluurimise tööd kestawad edasi, kusjuures mingisuguseid kindlaid kawasid lähema tulewiku kohta olemas ei ole. Turbatööstuses paistab mõnesuguseid algatusi olema, kuid ka seal puuduwad enam-wähem kindlad kavad. Mis nüüd põlewkiwitööstusesse puutub, siis on sellel alal kõige rohkem katseid tehtud, nende katsete tegemisel ei olnud aga nähtawasti mingisugust järjekindlust. Meie oleme senni saanud õieti kaks üksteisele wastukäiwat otsust, mõlemad raudteewalitsuse poolt. Üks otsus tõendab kategooriliselt, et põlewkiwi tarwitamine väga kasulik on, et weduritekütmine põlewkiwiga tuleb riigile palju odawam, kui kütmine puudega. Mõni aeg pärast seda jõutakse aga hoopis wastupäiasele otsusele ja selles wiimases otsuses öeldakse, et põlewkiwi tarwitamine raudteel raske ja peaaegu wõimatu on. Kõige tõsisemaks wastuwäiteks wiimases otsuses eelmisele otsusele tuuakse ette, et wõimatu liig raske ja tülitaw on seda tuhka, mis põlewkiwist järele jääb, kõrwaldada. Kui meie nüüd järele waatame, kuidas neid katseid tehti, siis näeme, et seal mingisugust kindlat kawa ei olnud, waid üks otsus käib teisele risti wastu, lihtsalt paari juhulise proowi põhjal. Katseid olid väga pealiskaudsed ja ühekülgsed. Ja õnnetus ei seisa mitte selles, et meil on olemas kaks üksteisele wastukäiwat otsust, ei, wiga seisab just selles, et ei ole katseid tehtud tarwilikul wiisil, tarwiliku järjekindlusega. Kui meie nüüd käesolewat tulude eelarwet waatame, siis leiame siit 76 lehekülje pealt, et riik loodab käesolewal aastal põlewkiwitööstusest 4.250.000 marka sissetulekut saada. Eile aga erakorraliste tulude läbiwaatamisel nägime, et sellesama riiklise põlewkiwitööstuse peale läheb wälja, vähemalt nõutakse, kapitalkulude katmiseks, — ehitused ja põlewkiwi uurimine, — 57:541.341 m. ja peale selle põlewkiwi eksploateerimise ja kõrwalproduktisioonide operatsiooni summaks

30.000.000 m., kokku üle 87 miljoni. Meil on siis nüüd tegemist wäljaminekutega enam kui 87 miljoni suuruses, kuna sissetulekud ainult natukene üle 4 miljoni on. Tekib küsimus, kas maksab seda asja, nimelt põlewkiwitööstust üleüldse niisugusel alusel edasi arendada wõi mitte. Kui siit ja sealt üksikutest tehastest, kus praegu põlewkiwi tarwitamine käsil, ka praegu kaebtused tulewad, et praeguste sisseseadete juures põlewkiwi tarwitamine küllalt häid tagajärgi ei anna, siis tekib küsimus, kas maksab sellel alusel seda põlewkiwitööstust weel edasi jätkata. See küsimus tekib seda enam, et meie pikema aja jooksul oleme kuulnud mõnesugustest ettepanekutest meie walitsusele, eriti kaubandus-tööstusministeeriumile, oleme kuulnud katsetest wäliskapitaali sisse tuua põlewkiwitööstuse edustamiseks, oleme kuulnud mitmesugustest kontsessiooni kawatsustest, kuid mis põhjustel ja missuguste tingimiste tõttu need pakkumised wastuwõtmist ei ole leidnud, seda meie kahjuks ei tea. Käesolewa aasta eelarwe näitab, et meie oma algatusel töötamine mingisugust kasu ei anna, ja kui asi ei parane, siis wõiksimet tulewal aastal põlewkiwi alal suurte wäljaminekute juures wast ainult 4 miljoni saada, nii et lõpude lõpuks sarnasel alusel töötamine riigile tõsisel mõttes kahjulik on. Ma tahaksin walitsusel õieti teada saada, misugune on praegune Wabariigi Walitsuse seisukoht ja kawatsused selles asjas ja kas mõtleb tema jääda ainult selle juure, mis praegu olemas, et põlewkiwi ainult siseturu tarwis töötada, wõi on tal ka mõned teistsugused kawatsused ja wäljawaated.

Juhataja A. Kerem: Sõna on kaubandus-tööstusministril J. Kukk'el.

(Tööst.-kaub. min. **J. Kukk'e** kõne on parandamata kujul käesolewa protokollil algüleskirjutuses lehek. 11—18.)

M. Neps (sd.): Siin on mitmel puhul rahaministeeriumi ja teiste eelarwete puhul räägitud, et maksew maksusüsteem ei ole otstarbekohane ja õiglane. Kui meie wastu wõtnud oleme wäljaminekute eelarwe, mis 6,4 miljardi suur on, siis peame lähemalt waatama neid allikaid, kust tahetakse saada need summad, millega wäljaminekud katta. Seda küsimust peab väga tõsiselt wõtma. Oleme toonitanud, et praegune maksudewõtmise süsteem just sellepärast mitte õige ei ole, et ta põhjeneb kaudsete maksude peal. Kaudsed maksud wõetakse hädatarwilikkude ainete pealt, mida

kõik tarvitama peawad, ilma milleta keegi läbi ei saa. Selle juures jääb lahtiseks küsimus, kas riik wõimaldab kõikidele kodanikkudele sarnaseid elutingimisi, et nemad moraaliselt oleks kohustatud riigile maksma. Meil maksawad aga inimesed, kes riigi poolt abi peaksid saama, kaudsete maksude näol riigi kasuks maksusid. Seda asjaolu peaks iga walitsus silmas pidama, kui ta wähegi õiglane tahab olla, kuid meil ei näi parandusest praegu suurt midagi wälja tulewat. Meie teame ometi wäga hästi, et kaudsete maksude läbi maksude sissewõtmine kõige kergem on, sellepärast meie walitsus seda teed ka tarwitab. Kui ma rahaministeeriumi eelarwe-kulude arutamise puhul tähendasin, et näituseks, tollimaksu sissewõtmise aparraat wäga kallis on, siis tähendas rahaminister, et tolliaparraat ei ole mitte üks selleks, et neid tollimaksusid, mis meil kaudsete maksude näol sisse tulewad, sisse nõuda, waid ka transiitkaubanduse otstarbel. Kuid meie teame seda, et transiitkaubanduse otstarbel tolliametnikkude pidamine ka ikka midagi muud ei ole, kui wäljaminekute tegemine nendesamade kaudsete maksude wõtmise alal meie kodanikkudelt. Ma pean weel kord toonitama, ilma et põhjendada protsendiliste wahakordade peale, kui palju iga aparraat maksma läheb wõrreldes ta sissetulekutega, et meil maksude sissewõtmise alal walitsus ei ole katsunud korraldada sarnast aparraati, mis wõimaldaks otsekoheste maksude sissewõtmist süstemaatiliselt läbi wiia. Herra rahaminister ütles, et walitsusel kunagi ei ole olnud niisugust mõtet, et otsekoheste maksude aparraat sellepärast halwas seisukorras pidada, et seega siis otsekoheste maksude printsiipi üleüldse rahwa silmis kõlbmataks teha. Wõimalik on, et walitsusel tõesti sarnast mõtet sihilikult ei ole olnud, kuid ma räägin sellest, mis tegelikult paistab. Lähemalt silmitsedes näeme, et kaudsete maksude sissewõtmiseks ometi suuremad summad on wälja antud ja see süsteem paremini on korraldatud, kui otsekoheste maksude aparraat.

Nüüd tulude eelarwe juures sõna wõttes, tahaks ma hea meelega loota, et rahaminister oma minewal korral õeldud sõnadest tarwilise järelduse teeb ja tulewase eelarwe juures näitab, et walitsusel mitte sihiks ei ole otsekoheste maksude aparraadi korraldamisest kõrwale põigata ja et ta näitab, et tulewikus otsekoheste maksude sissewõtmise aparraat paremini on korraldatud. Kui aga jälle tullakse ja üteldakse,

et walitsusel mingisugust soowi ei ole sihilikult kaudsete maksude poole tüürida, tegelikult aga hoopis wastupidine asjaolu ilmsiks tuleb, siis on järgmisel korral meil jällegi õigus etteheidetega tulla.

Kui nüüd waadata meie sissetulekuid ja wõtta terwelt see summa, mida tahetakse rahwa käest sisse wõtta, siis näeme, et sellest summast otsekoheste maksude näol — kindlasti ei saa ju ütelda — nii ligi 10% wõetakse. Kuid ma pean juure lisama, et ülejäädaw 90% wähest mitte kõik kaudsete maksude näol sisse ei wõeta, sellepärast et eelarwe sisaldab eneses muuseas ka neid summasid, mis sisse wõetakse riiklisest tööstusest ja riiklistest kaubanduslistest operatsioonidest. Rahwaesitaja Uluots tähendas wäga õieti, et riik kawatseb sissetulekuid wõtta osalt kaudsete maksudena oma mitmesugustest, see on, nimelt niisugustest ettewõtetest, kus riik monopooli seisukohas on, ilma et temal mingisugust konkurentsi oleks. Siin wõiks nimetada piiritust ja metsa, wiimast sellepärast, et riik on ainuke metsadeomanik ja müüja ja wõib hindasid ette dikteerida. Julgen siin konstateerida, et metsasaaduste kõrge hind walitsuse enese käes reguleerida on. Kui nüüd need mõlemad monopooli seisukorrad tulewad maksud wõi sissetulekud sellest 90% maha arwata, siis saaksime ikkagi weel kaunis suure summa — 40 wõi 50% — mis kaudsetest maksudest peab sisse tulema.

Tahetakse kaudseid maksusid peale panna, siis on ka sellega asjal oma kaks otsa, meil on kaudsed maksud just nende ainete peale pandud, ilma milleta inimene sugugi läbi ei saa, näituseks, tuletikud. Nende tarwitamisest kuidagi mööda ei pääse, olgu ta sant wõi miljonäär ja mõlemad peawad ühewõrra maksma. Ma toaksin siin juures wäga huwitawa näituse, kuidas mujal ilma sõja läbi majandusliselt laastatud riikides maksusid sisse wõetakse. See näitus, wõib olla, ei saa wähest oma täies ulatuses meile küll eeskujuks olla, kuid igatahes näitab ta seda tõsist asjaolu, kuidas igal teel ja igal wiisil püütakse maksusid sisse wõtta, ilma et just otsekohe kaudsete maksude poole püütaks. Meil aga sel alal midagi uut ette ei wõeta. Kõik on, nagu enne sel „armsal“ tsaariajal. Wõib olla, et wähest ühe ehk teise maksu % on tõusnud, aga mingisuguseid uusi maksusid siin leida ei ole. Ma ei usu, et meie rahaminister tuleks siis seletama, et sissetulekumaks uus maks oleks: see maks leidis juba Wene endises eelarwes.

Sotsiaaldemokraatline rühm on annud sisse Riigikogu Juhatusese soowiawalduse nute maksude sisseseadmise asjus. Meie ei esinenud sellepärast mitte seadusprojektiga, et see oleks täiesti mõtteta olnud seaduseelnõu walmis teha, kui praegune walitsew enamus seda põhimõttelikult eitaks ja sellepärast saaks iga töö asjatakse. Ja misuguseid maksusid wõiksime meie praegusele walitsewale enamusele soowitada, mis temale wastuwõetawad oleks! Sellepärast oleks ka asjata seadusprojektiga esineda. Aga et meie rahaminister ise tarwilikuks ei ole arwanud esineda mingisuguse kawaga maksude sissewõtmise alal, siis annab see wõimaluse seletada ja tunnistada, et siin endisest süsteemist loobuda ei kawatseta. Ma toon nimelt näituse ühelt maalt, mis sarnane on meie riigile selles mõttes, et seal ka põllumehed walitsewad, nimelt, kuidas seal püütakse maksusid sisse wõtta. Sellepärast ei oleks mitte imelik, kui sellest riigist eeskujul wõetakse. See riik on nimelt Bulgaaria. Seal leiame meie muuseas, et väga mitmekülgsed maksude sissewõtmised on teostatud. Üks maks, näituseks, on seal niisugune, et kõik laulatused, mis sünniwad muusika saatel, pannakse maksu alla, nimelt wõetakse nende pealt 500 leewat. (Naer.) See on üks väga õiglane maks. Mis oleks meie saunikul wõi popsimehel sellest maksust karta, kui tema oma majanduslise seisukorra pärast kunagi muusikakoori ei saa tellida. (Wahelhüüded: Just tellib! Kas harmoonika ka maksu alla käib?) Seal on ette nähtud, et kõige lihtsam muusikariist maksu alla ei käi. Nii wõiks meil siis ka lõotsapüli maksu alt wabas tada. (A. Schulbach (töer.): Aga leierkast?) Aga iga muusikakoori tarwitamise pealt, mis mitu tuhat marka maksab, wõiks küll mõniseda marka riigi kasuks maksu wõtta, sest see, kellel wõimalus on sarnast uhkust tarwitada, jõuab ka seda maksu maksta. Edasi tuleks weel huwitawaid asju. Teine maks on niisugune, et iga naisterahwas, kes kannab päewarju päikese wastu, peab maksma 50 leewat aastas. Kolmas maks on, et iga naisterahwas, kes kannab rediküüli, — ja kui palju meil neid ei ole, kes kas kullast, hõbedast ehk nahast rediküülisid kannawad, — peab maksma 200 leewat aastas. (Wahelhüüde: Aga briljant lipsunõel?) Mul ei ole midagi selle wastu, pange ka briljant lipsunõelte ja sõrmuste peale maks, sest kui teie tahate wiletsaid põllumehi kaitsta, siis on nendel ainult hea

meel selle üle, et neil ei tule tikutoosi ehk pärmil pealt maksu maksta, waid maksab lipsunõelte ja sõrmuste kandja. Siis on üks neljas maks, mis wõib olla meieaja daamidele ei meeldi, aga mida siiski Bulgaarias wõetakse, nimelt iga naisterahwa pealt, kes ilmub awalikku kohta dekoltees, wõetakse 500 leewat aastas. (Wahelhüüded paremalt poolt: Meie oleme selle poolt! See tooks palju sisse!) Ka nende naisterahwaste pealt, kes kannawad kleiti, mis lühem on, kui 30 sentimeetrit maapinnast arwates, ka need maksawad seda maksu (Üleüldine naer.) Et meil riidehinnad aga praegu liiga kõrged on, siis wõiks selle sentimeetri mõõdu juures wahest teist arwu tarwitada. Niisama on maksu alla pandud inimesed, kes kannawad 15. aprillist kunni 15. septembrini kindaid ilma arsti ettekirjutusega. (J. Annusson (töer.): Kas on prillid ka maksu all?) On ju selge, et soojal ajal kindaid ainult uhkuse pärast kantakse, sest maal saawad inimesed, näituseks, põllutöölised, ilma nendeta väga hästi läbi. Kuuendaks, maksab igaüks 300 leewat, kes enese ümber mingisuguseid wäikeid ehteasju kannab. Seitsmendaks, wõetakse igaltühelt, olgu meeste wõi naisterahwas, kes koortega uulitsale jalutama läheb, 500 leewat aastas. (Naer.) Ma arwan, et see ei ole sugugi ülekohtune. On ju ka meilgi küllalt neid, kes armastawad jalutada koer keti otsas kaasas, ja tuleb neile weel uulitsal teed anda. (Wahelhüüde: Kui kalliks seal kontrolli läheb?) Kui on ustawad riigikodanikud, nagu Teie, herra Schulbach, siis aitawad nad kontroleerida. (Wahelhüüde: Aga Teie ei ole ustaw? Naer.) Kaheksandaks, maksab iga meeste wõi naisterahwas aastas 100 leewat, kes alla 60 aasta wana on ja toredat jalutuskeppi kannab, ilma et selleks wajadust oleks. Muidugi käiwad maksu alt wälja niisugused juhtumised, kus mõne kaika pihku wõtad; meil aga jalutawad herrad ja wehklewad kepiga uulitsal, nii et wäatama peab, et mööda minnes wastu kõrwu ei saa. Üheksandaks, käiwad maksu alla kõik meeste- ja naisterahwad, kes kallid nahku ehk kallistest nahkadest ihukatuid kannawad, — need maksawad 500 leewat aastas. (Wahelhüüded: On sellest ka mingit sissetulekut?) Sarnaseid punkte on Bulgaaria maksusüsteemis 9. Siit näeme, et niisuguste maksude sisseseadmine on tingitud asjaoludest, et riigid praegusel ajal muidu elada ei saa.

kui peawad ikka jälle uusi ja uusi sissetulekuallikaid otsima ja leidma, ja igatahes on täiesti õiglane, kui maksu alla pannakse sarnased objektid, mis inimestele mitte hädadarwilikud ei ole, sest kesksuwe ajal saab väga hästi kinnasteta läbi, on väga hästi võimalik käia toredate jalutuskeppideta jne. Meil wõetakse aga maksu iga hädadarwiliku asja pealt. Ka selle pealt, kui wabriku- wõi põllutööline laupäewä-õhtul sauna ennast pesema läheb, wõi kui ta omale ise sauna kütab; selle tegewuse juures tuleb tal maksta mitmesuguseid kaudseid makse, näituseks, kui ta riigimetsast puid on saanud, tuli tal nende pealt maksta peale puuhinna ka kaudset maksu riigi operatsioonide puhtakasu näol. Kui ta ahju kütab, tuleb tal tikkude pealt maksta, ja kui tal weel võimalus on tükki seepi tarwitada, mis wäljamaalt toodud, siis maksab ta ka selle pealt. Wõiks kurioosumini minna, kui kõiki üles lugeda, mil tööline kohustatud on riigile oma tarwituste pealt kaudset maksu maksma. Need asjad on aga maksuwabad, mis tarwitab meie intelligent, meie wäikekodanlus; ta wõib elada hoopis teistes elutingimistes, ta wõib elu maitsta ja tal ei tule selle eest kuigi palju maksta.

Eeltoodud nähtused tõendawad, et meie maksude sissewõtmine mitte küllalt õiglane ei ole, sellepärast on tingimata tarwilik, et meie rahaminister, riigikassa sissetulekute suurendamise eest walwel olles tõsist tähelepanu juhiks selle peale, kuidas riigi sissetulekut suurendada teisel teel, kui praegu, kus inimeste äärmiselt wilets elatismiinum on maksu alla pandud, ja weel rohkem, ka niisugune sissetulek, mis kuidagi elatismiinumile ei wasta, kuna, teieft poolt, uhkusasjad meil täiesti maksu alt wabad on ja riik nendest mingit sissetulekut ei saa.

J. Lattik (kristl.): Austatud Riigikogu liikmed! Meie riigi wäljaminekute eelarwe on wastu wõetud ja sedasama peab ka tegema sissetulekutega, et eelarwet kokkukõlla wiia. Mind huwitab meie tulude eelarwes iseäranis see, et $\frac{1}{4}$ meie sissetulekutest piiritusmüügist on saadud. Nüüd oleks mul väga huwitaw kuulda, kuidas meie rahaminister ja Wabariigi Walitsus seda piirituse kwantumi meie inimestele kawatsewad kätte anda? Kas selle süsteemi juure jääda, mis senni olnud, see õnnetu tšhekisüsteem, kust piiritus, nagu ülevalt kolmanda korra pealt alla wuliseb,

alates Wabariigi Walitsusest läbi meie omawalitsuse asutuste kunni tarwitajani? See wäljajagamise süsteem iseenesest teeb juba suurt laastamistööd meie rahwa hulgas; iga asutus, kes piiritust wälja jagab, saab selle pealt oma tasu ja sellepärast tekib otse wõistlus piiritustshekkide wäljajagamise õiguse pärast. Keegi wallakirjutaja, kelle käest ma küsisin, miks nad naabriwallaga mitte ühendud pole, kuna siis ometi kergem oleks igasuguseid kohustusi ja kulusid kanda, wastas, — meie ei saa sellepärast nendega ühineda, et naabriwald kade on meie peale sellepärast, et meil rohkem piiritustshekkisid on. Nende tšhekkide pealt saame juba kooliõpetaja ülespidamise jne. ja, kui asi nõnda edasi läheb, kogutakse ehk waeste ülespidamise kuludki ära. Nõnda palju teeniwad piiritustshekkide pealt omawalitsuse asutused, ja eile wast kuulsime, kuidas wiinawabrikutegi pärast wõistluslahinguid lüüakse, mida enne kuuldagi polnud. Wiljandi maakonnas on töölistemajas aktsiaühisus loodud, kust wiina wälja müüakse, ja nõnda ei jää lõppude lõpuks ühtegi seltskonna kihti üle, kes mitte selle peale wälja ei läheks, kuidas seda riigi piiritust rahwale rohkem kättesaadawaks teha. Seda ei tohiks riigivalitsus mingil tingimisel lubada, waid peaks teid leitama, kuidas tulewikus asja korraldada. Kas nõuda, et iga wiinaostja peaks tundma ja nägema, et see wiinasaamine iseenesest üks pühalik talitus on, kus müts maha tuleb wõtta, ja kus mitte seda ihaldatud wedelikku müügikohas maitsta ei lubata, waid ta peab piirituse koju wiima, et seal oma perekonna õnne täiesti lõhki lüüa. Dugupeetud rahwasaadikud! See on üks väga huwitaw nähtus. Kui meie riik piirituse produtseerijaks jääb, ja meie ja Wenemaa wahel kõrtsimehe osa etendama hakkab, siis peaks Wabariigi Walitsus kindlasti teadma, ja kindla korralduse tegema selleks, kuidas tema seda kõrtsimehe äri ära jaotab, et see mitte omawalitsuse asutuste „auasjaks“ ei saaks, ja sellega häbiplekki terve meie omawalitsuslise asjaajamise peale ei wajutaks. Kui meie riik tõesti ilma piiritusmüügita läbi ei saa, siis peaks ometi soliidsemaid teid selle wäljajagamiseks leitama, aga mitte nõnda, et see kõige kõrgemast asutusest kõige alamani läbi nõriseb, et omawalitsuse asutused selle pealt suurt kasu teeniwad ja selle läbi inimesi sunniwad omale häwitust ja õnnetust koju kandma. Ma loodan, et Wabariigi Walitsus selle küsimuse peale wastab, ja seletab, missugused korraldused kawat-

seb ta luua, et halwa asja juures weel halwemaid wäärnähtusi kõrwaldada.

K. Ipsberg (põl.): Kaubandus-tööstusminister andis siin ülewaate loodusjõududest meie riigis, nimelt wee jõudude, turba ja põlewkiwi üle. Mind, kui tehnikut, huwitab siin juures üks asi. Nende tööde uurimiseks on määratud suured summad, need tööd on, nii ütelda, arenemise teel, ja resultaate pole weel küllalt selgesti näha. Minu soow oleks, et need uurimistööd, mille kallal niipalju kulu ja waewa nähtud ja energiat kulutatud, mitte ei jääks kuhugile kantselei kappi hallitama, kust nad pärast ära kaowad wõi kust neid raske kätte saada on, waid Wabariigi Walitsus, eestkätt kaubandus-tööstusminister, peaks hoolt kandma, et need uurimistööd wastawalt korraldatud ja asjast huwitatutele kättesaadawaks tehtud saaksid trükkimise teel. Arwan, et kaubandus-tööstusministeeiumi ametnikud — tehnikud, kes asja kallal töötawad, asja wastu küllalt niipalju huwi tohiks tunda, et nende uurimistööde käiku ja järeldusi alal hoiaksid ja trükis awaldaksid. See oleks õige kerge, sest meil ilmub tehnika ajakiri, kus nimetatud kirjeldused wäga hästi ilmuda wõiks. Igatahes ei tohiks aga need uurimistööd mitte kuhugile kättesaamatalt seisma jääda, waid neid peaks kättesaadawaks tehtama kõige pealt nendele, kes sellel alal õpiwad. Siis oleks nendel töodel weel suur tähtsus wõrdlemisalal. Saksamaal tehtakse praegu ka katseid põlewkiwiga ja oleks wäga huwitaw wõrrelda saadud tagajärgi siin ja seal. Sellepärast kordan weel soowi kaubandus-tööstusministrile, et need uurimistööd kõigile kättesaadawaks saaks tehtud.

M. Martna (sd.): Austatud Riigikogu liikmed! Herra kaubandus-tööstusminister Kukk peatas pikemalt õlikiwi ja põlewkiwitööstuse juures, mis tema lootuste järele tulewikus meie riigi sissetulekute peatoeks wõiks saada, ehk koguni peaks saama. Peale selle oli weel kõne all Narwa kosk ja turwas. Selle küsimuse ülestõstja herra Kaarna näitas aga siin, et põlewkiwi tarwitamise wõimaluse üle raudteel wäga iahkumewaid arwamisi on kogutud, tagajärgede tõttu, mis põlewkiwiga kütmise juures saadud. Neid raudteel saadud järeldusi arwesse wõttes peab järeldama, ehk wähe-malt lasewad need otsused oletada, et lõpuks üleüldse seesama resultaat saadakse, nagu põlewkiwi tarwitamise proowisõitudel. Minewal aastal, kui Asutawa Kogu liikmed põlewkiwiküttega liikuwal rongil Narwa ja

Kohtlasse sõitsid, kus kütjateks wäga asjatundjad isikud olid, kes oma tähelpanemisi asja kohta tegid, — professorid, teaduse-mehed, — siis oli selle tagajärjel seekord ühine arwamine, et põlewkiwi raudteel we-durite kütmiseks kõlbab. Pärast jätkasid teadusemehed neid uurimisi ja jõudsid wiimaks siis ometi otsusele, et põlewkiwi raudteel mitte ei kõlba. Ka herra minister ise ütles, et selle tööstuse juures ikkagi weel wäga palju selgitamata on, ei olewat weel täielikku süsteemi, ka tulla nafta wõistlus arwesse wõtta. Ma arwan, et meie katsete juures ometi kõige uuemad süsteemid, kõige ajakohasemad aparaadid tarwitusele on wõetud. Minu lootust selles asjas tõstab õieti rohkem see asjaolu, mis herra kaubandusminister siin teada andis, nimelt on wäljamaa kapitaal põlewkiwi asjast huwitatud. Mina ei ütle seda mitte selles mõttes, nagu oleks wäljamaa kapitaal meile kasulikust seisukohast huwitatud, waid selles mõttes, et kui wäljamaa ette wõtjad, kellel selles asjas tõepoolest rohkem kogemusi ja teadmisi on, kui nemad oma kapitaali siia õlikiwi kasutamise adra ette rakendawad, siis wõiks ikkagi oletada, et sealt tõepoolest midagi saada on. Ja minu parteiseltsiliste huwid ei ole muidugi mitte selle juures, et wäljamaa kapitaal ennast meil nii tugewasti laiendama hakkaks, aga silmas pidades, kui meie õlikiwilaagritest tõepoolest midagi wälja destilleerida on, ja kui meie oma torud ja retordid selleks ei ulata, kui meil kapitaalid selleks puuduwad, ja riik, nagu herra Kaarna siin juba tähendas 80—100 miljonilise wäljamineku juures ainult neli miljoni kasu saab, siis on niisugused ette wõtted riigile sedawõrd kahjulikud, et nendest loobuma peab. Parem on siis juba põlewkiwitööstust wõõraste asjatundjate inimeste kätte anda, kuigi need asjatundjad wäljamaa kapitalistid on. Asi ei ole aga weel mitte täitsa kindel. Herra minister ei teadnud mitte ütelda, kas see teoks saab wõi mitte. Walitsus paneb siiski Riigikogule põlewkiwitööstuseks krediidi nõudmise ette. Herra minister tähendas siin ehituste peale, mis wäga palju maksuma lähewad. Need ehitused on tarwilised niisugusel juhtumisel, kui õlikiwitööstusest asja saab ja kui ta ellu jääb. Kui aga wiimaks lõpuresultaat niisugune on, et terve tööstus mingisugust kasu ei anna, igatahes seda kasu ei anna, mis temast lootma peab, siis on ka need ehitused asjata, tühised. Hoolimata nendest seletustest, mis herra minister Kukk andis, ei ole esiotsa mingisuguseid positiivseid, jaatawaid lootusi selleks,

et meie eelarwe tulewal aastal ehk ka ületulewal aastal õlikiwitööstusest kergendust wõiks leida.

Turba ja weejõu kasutamise juures minister ei peatanud. Ainult Narwa kose juures ütles herra minister niipalju, et siin uurimise töid edasi tehakse. Tahaksin loota, et resultaat, mis nende töödega saadakse, mitte ühewäärtusline ei ole nende resultaatidega, mis õlikiwi uurimise juures raudteel on saawatatud, nagu herra Kaarna siin kõneles. Mis oleks siis selle tagajärg, kui need miljonid, mis meie Narwa kose uurimise peale oleme wälja annud, asjata on kulutatud, kui wiimaks sellest uurimisest midagi wälja ei tule? Ma ei tahaks siin mitte seda kartust awaldada, et asi nii lõpeb, ma tahaksin aga ainult selle wõimaluse peale näidata.

Siis on meie metsamajandust siin puudutatud. Herra kaubandusminister Kukk awaldas siin üsna õigeid mõtteid selles suhtes, et metei hoida tuleks. Seda wõiks siis teha, kui põlewkiwi kütteeneks tarwitakse. Metsa alalhoidmine on sellepärast väga tähtis, et mets üks nendest kaupadest on, mida meie wälja wedada wõime, mis kuidagi wiisi meie kaubanduslise wahekorra wälisturuga tasakaalus wõiks hoida. Mida vähem meie metsa raiskame, seda rohkem on meil wõimalust kaubanduse tasakaalu bilansi alal hoida. Kui omal ajal õlikiwi kütteeneks tarwitama hakati, siis oli see väga õige. Sellega on suur hulk metsa alles hoitud, mis muidu kütteeneks oleks pidanud langema. Aga see, kuidas meie metsaga praegu ümber käidakse, ei anna enam kõigeparemaid lootusi, et temaga õigel wiisil talitatakse. Siin tähendas herra minister ise juba, et meil metsa mitte ratsionaalselt ei tarwitata, waid et möödäinud aastatel, jah, kogu Eesti iseseiswuse ajal, metsa rohkem on maha wõetud, kui seda mõistliku tarwitamise juures oleks teha wõinud. Seda kinnitawad ka erapooletud metsaasjanduse tundjad. Teine asi, mis meile selle juures väga silma torkab, põlewalt ja kibedalt meeles seisab, on need sõnumid, mis meie peaaegu igapäew ajalehtedest loeme, et metsa tarwitamise juures, küttesekskomitee juures ja nõnda edasi on „jälle“ suured kuritarwitused päewawalgele tulnud. Peab ütleva, ja see ei ole mitte liialdatud, et mets, meie riigi tähtis warandus, praegu, nii ütelda, mitte õiglaste inimeste käes ei ole. Ma ei taha just mitte ütelda rõõwlite käes, kuid asi tuleb nii wälja. On selge, et see riigi waran-

dus ebaõigete, mitte õiglaste, ülekohtuste inimeste kätte walitseda on antud. Nii kaua, kui asi sellele alusele jääb, ei aita ka see midagi, kui meie põlewkiwi kütteks tarwitame. Selle läbi antakse nendele, kes seda tähtsat riigiwara walitsewad, ainult wõimalust metsa weel kasulikumalt eneste kasuks tarwitada. Kui meie metsamajandus meie kaubanduse bilansi tõstmiseks kaasa aitama peab, kui riigimajandusel sellest tulu peab olema, siis on soowida, et meie metsade kasutamine põhjaliku rewideerimise alla tuleks ja walitsus, kaubandustööstusminister wõi see ametkond, kelle asi see on, peaks kõige suuremat hoolet kandma selle eest, et see ülekohtus, metsaherrade omakasu poliitika, see wargusehaigus metsade kasutamise juures ära kaoks.

Meie turbakasutamisest riigi eelarwe tulude suhtes kõneldi wähe ja ma ei oska selle juures ka suuremalt peatada. Wõib ütelda, et turvast on meil õige palju ja et see ikka wist alles tulewikumuusika on, kus temast riigile sissetulekut wõib oodata.

Majandusliste alade kõrwal ei ole põllumajandust mitte nimetatud. Põllumajandus on see tegelik faktor, mis meie riigi sissetulekute suhtes eelarwes väga tähtsat osa mängib. On mitu korda tähendatud, et 75% meie rahwast maal elab ja enam ehk vähem põllutööga ühenduses on ja otsekohe ehk kaudselt oma peasissetuleku ja eluwõimaluse sellest saab. Sellepärast on põllumajandusel meie riigielus suur tähtsus. Kui meie oma tulude eelarwet waatame, siis näeme, et põllumajandusliste tulude lehekülje peal suuri summe üles tähendatud ei ole. Meie teame, et meie praegu põllumajanduslise ülemineku ajajärgus elame. Saksa rühma esitaja tähendas siin, et see meie riigimajanduses kahjulik külg olla, et suurmaapidamine ära kaotatud on, sest suurmaapidamine oleks rohkem maksujõuline, ja teistel kodanikkudel oleks siis tulnud maksukoorma all vähem kannatada, kui meie mõisad alles oleksid jäänud. Wõib olla, et see otsekohesest mõttes nii oleks olla wõinud. Aga kui meie suurmaapidamist niisugusel kujul, nagu ta meil oli, wõtame ja sellele niisuguseid maksusid oleks peale panna tahtnud, nagu meie 6½ miljardiline eelarwe seda nõuab, siis oleksid Saksa rühma herrad ja suurpõllupidamise kaitsjad ühe teise wile peal mänginud, siis oleks nad leidnud, et see maksude pealepanemine täitsa ülekohtune oleks olnud. Kui meie suurmaapidamise maksude summade peale ajalooliselt waatame, siis peame ütleva, et suurmaapidajad just see

faktor wõi klass oli, kes enese ikka riigimaksude alt wabaks oskas hoida. Tuletan seda ütelist weel kord meele Prantsuse ajaloo, mis peapiiskop minister Richelieu'le ütles, kui see ka waimulikkudelt ja mõisnikkudelt tahtis maksu wõtma hakata: „senni on nõnda olnud, et kirik andis oma eestpalwed, mõisnikuseisus oma were ja suur rahwas oma elu“, s. t. mõisnikud andsid sõjawäele kindralid. Maksude suhtes ei ole meie suurmaapidajad wõi mõisnikuseisus mitte suuri, waid pisikesi koormaid kannud. Kui meie, näituseks, meele tuletame suurmaapidamist, s. o. mõisaid enne esimest rewolutsiooni, siis leiame ajakirjandusest, hoolimata tsensori walwest, mis waba mõtte awaldamise peal kui lupainaja lasus, sest tsensoritel oli eeskiri, et nad ei pidanud sallima ühe klassi ülesässitamist teise wastu, ja seda mõisteti ju talupoegade ülesässitamisenä mõisnikkude wastu, kui Eesti ajalehtedes sellest kirjutada taheti, et mõisnikkudel kerged, talupoegadel aga rängad maksukoormad kanda on, ajalehed tõid aga siiski teateid, et mõisnikud endid maksust wabad oskawad hoida, ja et mõisnikuseisus maa üleüldistes huwides wõrdlemisi wähe maksusid maksis. Meie teame, kui wiletsates oludes meie terwisliised olud sel ajal olid. Nad pole siiaaani wäga kaugele jõudnud, et neid küll on katsetud parandada. Talupojad maksid oma piskust maksusid isegi n. n. maakassasse ja selle maakassa tarwitamine oli täielikult suurmaapidajate esitajate käes. Kui nüüd Saksa rühma esitaja selle peale tähendas, et suurmaapidajate klass maksuränkusest mitte ei saa osa wõtta, ja et see Eesti riigile tulude suhtes wäga kahjulik on, siis tuleb selle all küll midagi mõista. Kui meie oma põllumajandusliste riigitulude suhtes tulewikus rohkem loodame, siis on see minu ja minu partei arwamine, et maareform selleks wäga palju kaasa aitama peab, rohkem kui praegu, sest praegu seisame meie ülemineku ajajärgus, kus noored, wärsked asunikud oma põllupinnast seda wälja tuua ei wõi, mis neil tulewikus, lootuse järel, wõimalik on. Kui meie maareformi poolt hääletasime, siis selles mõttes, et meie wäikepõllupidamine enesele kindlamad jalad alla saaks, kui seda sunni oli ja et meie wäikepõllupidajad oma tööwilja mitte enam ei pruugiks mõisakassadesse wiia, waid oma maapinna peal ära kasutaks, seda parandades, wiljakandjaks muutes. Sellest seisukohast wälja minnes peab tähendama, et meil suur huwi oli feodalismuse jätiseid kaotada. Selle

kõrwal oli meil ja on praegu weel lootus, et maareformi tagajärg ühel teisel wiisil peab olema meie põllusaaduste ja põlluwiljakuse suurenemine ja üks wäga tähtis moment selle juures on see, et meil wõimalik oli maareformiga rahwast omal maal kinni pidada ja wäljarändamise hoogu, mis õige suur oli, wähenendada. Praegu oleks wäljarändamine koguni päris wõimatu, sest suur Wenemaa, kuhu meie põllutöölised ja popsid wälja läksid, on nüüd sulutud. See moment õigustab ka maareformi ja sellest seisukohast waadates peame sellega leppima, kuigi maareform praegu tulude suhtes riigile nii kasulik ei näi olewat, kui ta olema peaks ja tulewikus olla wõib. Ma kriipsutan heameelega alla meie rahaministri wiimast kõnet, kus ta lõpetades julgust ja lootust awaldas, et temal loodetawasti wõimalik saab olema riigi eelarwet tasakaalu wiia. Kui meie rahaministril see kindel lootus on, siis on see igatahes üks julgustaw moment meie lühikese iseseiswuse ajal hoolimata sellest, et mina herra Westeli maksupoliitikaga mitte nõus ei ole, ja, ma arwan, meie rühm omalt poolt tahab kõiki wõimalikke abinõusid selleks tarwitada, et maksusüsteem meil paremaks ja õiglasemaks saaks korraldud.

Kui korraliste tulude eelarwe üksikute punktide juures peatada, siis paistab kõige pealt silma tulumaks 300.000.000 suuruses, mis protsentide ja muuga kokku 402.000.000 mk. wälja teeb. See sissetulek, nagu endistest läbirääkimistest selgus, ei ole mitte kindel ja ei wõigi niisugune olla, sest et ta alles uus on. Seegi otsekoheste maksude summa langeb kõige suurema raskusega tööliste ja ametnikkude peale, kelle sissetulek maksuasutustele enam ehk vähem kindlalt teada on. Suurem osa kindla palga saajatest on wäikese palga saajad, mis kaugelki ei ulata ülespidamiseks ja maksuwaba summa on nii wäike, et ei wõimalda kõige hädalisemate elutarwiduste muretsemist. Kui meie aga kaudsete maksude juure asume ja küsime, missuguse kibi peal lasuwad need maksud kõige rängemalt, siis leiame otsekohe, et need jällegi wõrdlemisi kõige raskemalt kehwemaid koormawad. Mis otsekoheste maksu alt wabaks jäi, sellestki wäikesest sissetulekust nõuab kaudne maks oma kindla osa. Paratamata sunni all peab kõige kehweingi inimene — ka kerjaja, — kui ta aga mingit tarbeainet ostab, aine hinnas ühe osa kaudse maksuna ära andma. Ainult see, kes midagi osta ei tarvitse, jääb kaudsetest maksudest wabaks. Neid aga ei ole! Ma tahaksin kokku wõttes

ütelda, et töölisel ja ametnikud õieti kahekordselt ja kõige kindlamalt maksu alla langewad ja seda silmas pidades peab tähendama, et meie riigi majandussüsteemiga väga suuri parandusi ja muudatusi peab ette wõtma, et õiglasemaks saada. Kaudseteks maksudeks tuleb nimetada veel äri- ja tööstusmaksusid, sest äri ehk tööstus, kes neid maksusid maksawad, lisawad selle harilikult ainete ehk toodete hinnale juure ja seega ei tule see mitte ärimehe, waid tarwitajate taskust. Sel kombel wõetakse neilt, kes tarwitawad kaudset maksu äri- maksu nime all 206.000.000. § 3 all tuleb liikumata waranduste maksudest 37.000.000. Ma ei taha siin juures pikemalt peatada; tean väga hästi, et praeguse üüriseaduse ja muude olude juures majad mitte kõige suuremaid kasusid majaomanikkudele ei anna ja ma ei taha mitte otsekohe ütelda, et neile peaks maksu suurendama, sest kui meie seda ka kolm-neli korda suurendaks, järgmistel päewadel wõetaks see ikkagi üüritõstmise näol üürnikkude käest sisse. § 4 esitab meile kapitaali ja hoiusummasid (W. Linnamägi (kristl.): See on ju kõik ammugi teada.) Herra Linnamägi, kui see teile igawaks läheb, siis, olge head! (Näitab ukse poole.) Maksu kapitaalide ja hoiusummade pealt leiame meie ainult 1.972.000 marga suuruses. Siis peame tingimata rahaministrilt küsima, kuidas on see kokkukõlas meie hiigla eelarwega, et kapitaalide pealt kõigest 1.972.000 marka maksu on? (Wahelhüüded paremalt poolt: Kapitaalid hoitakse kodus.) See on väga kahju, et kapitaalid mitte pankades ei ole ja, teiseks, et nende summade pealt, mis pankades on, väga vähe maksu wõetakse. (Walitsuse lauast: See on Wene maks.) Wäga hea, et teie seda mulle meeletulete — madud ja nõelussid poewad iga aasta oma wanast nahast wälja, aga Eesti demokraatline wabariik ei suuda ennast Wene süsteemist wabaks teha! § 5. tulewad kohtu-, tempel- ja kantseleimaksud jne. Seal on A ja B all tempelmaksud kogusummas 100 miljoni. See maks ei ole jälle midagi muud, kui kaudne maks nende pealt, kes kohut tarwitawad. See maks ei mõju mingil muul wiisil, kui et ta kohtutalitust kallimaks teeb, mis inimestele õigusemõistmise juures tarwis on. See maks lasub jälle waesemate rahwakihtide peal niiwõrd raskemalt, kui nad warandusliselt kehwmad on. Siis on siin § 5 p. 5 all ühest maksust — krepostiposliinid — kõne, mis wäärtuste juurekaswu puhul siin

kõne all ja majade ühe käest teise kätte minemise juures maksta tuleb. See on ka seesama Wene maonahas püsimine, ja toob meile 10 miljoni sisse. Meie oleme selles haledas seisukorras, et statistika põhjal mitte näidata ei wõi, kui suured summad siin aastas liiguwad, kuid igatahes peab oletama, et need summad miljardideni ulatawad. Ja selle pealt on riigile kõigest 10 miljoni sissetulekut! Niisamasugune summa — 10 miljoni — wõtab riik sisse wäljamaa passide wiseerimise eest. Peale selle summa saab ta wäljamaa passide eest veel maksu 8 miljoni — eelarwe lehekülg 77. Nii saab meie riik wäljamaa passide pealt 18 miljoni, aga waranduste käest kätte minemise pealt kõigest 10 miljoni. (Walitsuse lauast: Kas Teil kahju on, et wäljamaalased maksawad?) Ei, herra minister, kahju ma sellest ei tunne, ja ma ei nutaks ainult pisarat, kui ma teaks, et see maks nende meeste käest sisse tuleks, kes meie wälisministeeriumi abil kulleritena wäljamaale sõidawad. (Wahelhüüe: Need on riigiametnikud.) Wõi Harju panga direktorid ja suuremad aktsionäärid on riigiametnikud! (Wahelhüüe: Nad on Teie seltsimehed.) Meie seltsimehed on nad ehk noortena olnud, siis kui nad alles „waesed rotid“ olid, aga nüüd on nad Teie seltsimehed. (Naer.) § 7 all järgnewad tollimaksud. Siin pean ma kahetsust awaldama, et sel ajal, kui mina natukene koolis käisin, wiimased veel nii ära wenes- tud ei olnud ja ma sellepärast Wene keelt ei ole suutnud omandada, aga meie tollitariifidest ja maksudest ei saa ilma Wene keele- leta mitte aru, ja sellepärast ei wõi ma nende juures mitte nii väga sügawalt peatada. Tollimaksu juures on iga rea peal öeldud, et niisuguse ja niisuguse Wene algustariifi järele jne. jne. See tariif eest- lasele arusaadaw ei ole, aga meie ajakir- jandus püüab siiski meie eest hoolt kanda, mis väga kiiduwäärne on, ja ma leian siit ajalehest kokkuwõetult mõne tähtsama asja kohta tollitariifisid Eesti keeles. Nende põhjal wõin ma ütelda, olgugi et neid wiimase reguleerimise ja korraldamise järele on püütud alandada, et nad on ikkagi kõr- gekse jäänud. „Päewalehest“ loen ma pea- legi järgmist: „Tollitariifide komisjonis on esitatud täieõigusliste liikmetena raha- kaubandus-, tööstus- ja põllutöministeeriu- mid, peale selle veel kohalik börsekomitee, kaupmeeste seltside liit, wabrikantide ühi- sus, põllumeeste keskselts, Tallinna Eesti põllumeeste selts, kesk- ja wäiketöösturite

ühisus ja tarvitajate ühisuste keskühisus". (W. Linnamägi (kristl.): Ametiühisusi ei ole?) Ametiühisusi ei ole, parlamenti ei ole, laiemaid rahwakihte ei ole; kelle maksude üle siin, oieti otsustatakse, neid seal esitatud ei ole. Mis kõige iseäralikum on, on see, et parlament seal kaudselt esitatud võib olla, ja nimelt niipalju, kuipalju parlamendi liikmeid nende seltside liikmed ja juhtijad on. Muidu on parlament täitsa wälja jäetud. Nii on meie parlament, nagu kõige paremal Wene ajal, selle töö eest „kaitstud“. Herra kindral Laidoner on eile siit ütelnud... ma ei pannud seda kahjuks tähele, et herra Laidoner eile tähendas, kaubalepingutest ja teistest sobingutest, mis wälisministeerium teha, olla parlamendi ringkondadel wäliskomisjoni kaudu teada. Mina aga seda ega ka minu rühm, teada saanud ei ole. Wiimasel wäliskomisjoni koosolekul olles sain ma aga niisuguse mulje, et wäliskomisjoni juhataja ka ise natukene teistsuguse stiili ses asjas tarwilikuks pidas. Siin on nüüd wiimase tollitariifi järele mõned asjad märgitud, wäga tähelepanemise wäärt on järgmine asi: uus tollitariif on sennisest ajutisest tollitariifist üldiselt wõttes madalam, keskmine protsent tariifis oleks 7—10 protsenti hinnawäärtusest. Mõned tollid on 100 protsenti kaubahinna wäärtusest, teised aga wabrikutele suuremal hulgal tarwisminewad tooresained, ainult 3% hinnawäärtusest.

Aga üks teine asi, mille peale tähelepanu tahtsin juhtida, on järgmine: see komisjon, kes nende tariifide kallal on töötanud, ei wõinud neid lõpulikul kujul maksuma panna, waid maksmapanemine oli rahaministri ja kaubandus-tööstusministri asi. Nemad olid mitmel ainel tolli suurendanud, näituseks riisi pealt oli 40 marka, aga minister on 80 marka pannud puuda pealt. (Wahelhüüe: See on siiski odawam, kui tangud.) Odaw küll, mis ma wäga kiiduwäärilise leian olawat, aga kiiduwäärilisem oleks kui seda mitte suurendatud ei oleks. Siis apelsiinide ja sidronite pealt 480, nüüd 800 marka. Ma selle wastu küll iseäraliselt ei protesteerin, aga järgmise aine, kuiwatatud puuwilja tolli tõstmise wastu protesteerin ma küll. (Wahelhüüed: Meil on puuwilja isegi.) Ja meil on küll suwel, aga talwel puudub puuwili meil, meie ei ole oma asjas mitte weel nii kaugel, meie põllumehed ei oska oma puuwilja talweks kuiwatada. Siis on keedusool, — see maks on küll üsna wälke, 4 marka, aga ministeerium suure-

das seda 12 marga peale, heeringad 24 marga peale jne. Siis on üks summa — tallanahk 1.000 marka puuda pealt. See summa on igatahes meie uute nahwabrikantide kaitseks mõeldud. Meie nahwabrikud tegewat wäga head nahka ja häid saapaid. Aga arwatawasti on see toll — 1.000 marka... (Muusika. Wahelhüüed: Kuulake muusikat.) See on liiga kalli maksu all... Oleks huwitaw, kui sõjaministeerium wõi keegi teine, kes seda wälja maksab, teataks, kui palju see igalõunane muusika meile maksab... Aga see nahatoll mõjub saabaste hindade peale tõstwalt. Soomes on saapad wõrdlemisi palju odawamad. (Chr. Kaarna (tõer.): Meil on saapa tööraha kallim.) No jah, et teie tööpalka meeletuledate, on wana asi, ei pruugiks seda alati korrata. Üleüldse loodab rahaministeerium tollimaksudest, mis § 17 all nimetatud, ümmarguselt 395 miljoni sisse wõtta. Olgugi, et need mitmesuguste punktide ja nimetuste all üles loetud on, wõime ja peame seda oletama, et see summa kaudsete maksudena rahwa peale on pandud.

Aktsiisist jookide peal kõneles herra Lattik, sellepärast ei taha ma piirituse juures peatada, ehk kõneleb sellest ka mu rühmaseltsiline Ernits. Aga see summa on nii suur, et raske on temast mööda minna, sellepärast lubaksin enesele meeletuledata seda moraalilist kahju, mis nii suur summa meie wäikse riigi kohta tähendab. Mina isiklikult olen nii mõneski asjas sel alal herra Linnamägi'ga ühel nõul.

Siin kõneldi hiljuti meie wangide suurest hulgast wangimajades. Wangimajade sissetulek on siin ainult 65 tuhat marka. Minu arwamise järele oleks niihästi moraaliliselt, kui ka materjaalselt wäga kasulik, kui nende inimeste tööjõudu, kes tihti ebaõiglaselt oma wabaduse kaotanud, paremine kasutataks ja neile paremat töötegemise wõimalust muretsetaks, et nad ka selle all ei peaks kannatama, et neil tööd ei ole. (Chr. Kaarna (tõer.): Kuiabinõusid ei ole! J. Uluots (põl.): Üks kolmandik ainult jääb wangimajadele.)

Lubatagu mul weel paar minutit peatada meie posti juures. Ma tähendasin juba eelarwe arutamise algusel, et meie postiwalitsuse eelarwe otsotsaga kokku ulatab: 169 miljoni marka on kulused ja 170 miljoni tulused. Ma wõrdlesin niihästi tulused kui ka kulused Soomega ja tulid otsusele, et Soomes kulud wähemad, tulud aga meie oma-

dest suuremad on. Selle juures pean ma ütleva, et kes postiolusid meil ja Soomes tunneb, peab tunnistama, et meie omad Soomega võrreldes palju soowida jätawad, kuigi, nagu ma juba ütlesin, posti asjanduses otsotsaga kokku tullakse, nii et umbes üks ainukene miljonikene üle jääb. Ma ei taha sellega mitte postivalitsuse üle-male, herra Rikand'ile isiklikult etteheidet teha, pean aga nii palju ütleva, et meie postiasjandus veel õige palju soowida jätab ja et nende kulude juures, mis postiasjandus ära tarwitab, võrreldes Soomega, ei tarwitseks tema paranduste järele meil väga kaua enam oodata. Oleks ainult ühte organiseerivat kätt tarwis, kes postitalitust ja ka postimajanduslist olukorda sedawiisi joonde seaks, et meil kulud ja tulud mitte otsotsaga kokku ei läheks, waid et ka midagi üle jääks.

Üksikasjaliselt ma nende puuduste juures peatama ei jää, neid on ajalehtedes küllalt juba käsitatud ja need on üleüldiselt tuttawaks saanud. Ühte asja ei malda ma aga mitte ütlemata jätta, sest et see ei ole mitte ükski meie posti puudus, waid selles oleme meie ise, sellest müürist selle müüriini wõetud — süüdi. Meil oli siin Asutawa Kogu ajal postiosakond ja kirjast. (Wahelhüüe: Nüüd on ka!) Kus kohal? (Wahelhüüe: Lossi ees.) Noh, see on igatahes üks tänuväärt uuendus, et siia lossi ette vähemalt kirjast on pandud, aga ma nägin üht niisugust hiljuti kantseleis kapi peal. Postiosakond olla lossist sellepärast ära kaotatud, et temal siin tegemist ei ole olnud. Toepoolest on see väga iseäralik kultuuri tundemärk Eesti parlamendist, et tema liigete postitarwitust nii wälke on, et postivalitsus isegi kirjakasti ära wiis! Asjalugu on nüüd nii, et kui keegi Riigikogu liige kas kirjutada ehk telegrammi saata tahab, siis peab ta alla jooksuma. Nooremate inimeste juures ei ole see nüüd väga raske, aga minul on sedawõrd wanad ja kõwerad jalad, et mul telegrammi ehk kirja ärawiimiseks sinna alla linna minemine kaunis raske on. Selles suhtes peaksime meie, kas postivalitsus, wõi Riigikogu Juhatus, kumbasse see rohkem puutub, mingisuguse hõlbustuse tegema. Ma julgaksin siin juures veel seda meele tuletada, et siin kusagil laual kirjababerit ja ümberikka peaks Riigikogu märgiga olema, et kui keegi Riigikogu liige silt kirjutab, see siis teatawast mõnest Riigikogule nagu reklaamief teeb, et kirjasaaja ka näeks, et kiri Riigikogust tuleb. Majal on see nii.

Siin on § 20 all tähendatud mitmesugused sissetulekud, ja nende hulgas punkt teise all konfiskeeritud ja leitud riigiwaranduste müümine. See paragrahw annab mulle asja peatada jälle selle roostetawa raua juures, mida meie oma mererannas näeme. Juhatus on sellega ehk nõus, et ma sellest asjast paar sõna räägin. Ma käisin pühapäewal Pirital ja nägin Pirita tee ääres, et need torud, mida ma seal juba kahe aasta eest waremalt nägin, veel praegu roostetawad seal. Nad on nii roostetanud, et kui kepiga külge torgata, siis läheb auk läbi. See on riigiwarandus, millega nii andeksandmata hooletult ümber käiakse, et sellega kuidagi wiisi leppida ei saa. Kui riigiwalitsusel enesel selle peale omandamise õigust ei ole, wõi kui ta warandust ise ära koristada ei taha, siis andku ajalehtedes teada, et inimesed teda ära korjaksid, sest roostetada laskmisest ei ole kellegil kasu. Ka sellegi waranduse ärakorjamise ja mõistliku, ratsionaalse tarwitamise juures oleks meie tulude ja kulude wahakord — wõib olla — wahetekse parem. (W. Linnamägi (kristl.): See ärakorjamine läheb rohkem maksma, kui kraam wäärt on!) Kui herra Linnamägi, kes selles asjas wist asjatundja on, arwab, et see raud ei maksa korjamise kulusid ära, siis ma wõtan oma ettepaneku tagasi, aga jään siiski selle juure, et antagu awalikult teada, et iga inimene wõib seda oma omanduseks pidada ja ära wiia. Ma arwan, et leidub rohkesti inimesi, kes seda plekki tarwitada oskawad ja kes herra Linnamägi arwamist, et see materjaal töökulud ära ei tasu, õigeks ei pea.

Lõpuks pean ma tähendama, et sel kuul, nagu riigi tulude eelarwe kokku on seatud, peajasjalikult kaudsete maksude peale põhjenedes, tema meie rühma soowidele mitte ei wasta ja sellepärast ei saa ka meie rühm tema wastuwõtmise poolt häälendada.

Juhataja A. Kerem: Sõna on wäljaspool järjekorda rahaministril.

Rahaminister G. Westel: Austatud Riigikogu liikmed! Eelarwe arutamise puhul on mul wõimalus olnud üksikasjaliselt nende üksikute küsimuste peale wastata, üksikute etteheidete puhul oma seisukohita äwaldada, nenda, et mul praegu õieti midagi juure teada ei ole. Ma tahaks siin, nagu üheski juba juures peatama jään, et meie eelkõneaja esile on toonud ja mis otsukohest wastust nõuab.

Kõige pealt on herra Lattik'u poolt küsimus üles seatud: kuidas mõtleb riik tulewikus alkoholimüümist korraldada, kas tahab praeguse tshekisüsteemi juure jääda, või mitte? Selle peale võin ma ainult seda wastata, et nii kaua, kui meil alkoholimüük piiratud on, ei ole minu arwates mitte võimalik teist süsteemi tarwitusele wõtta. Kui wabamüük keelatud on, siis peab tingimata alkoholimüüki kontroleerima ja seda kontrolli teostawad praegu riik ühelt poolt ja omawalitsuse asutused teiselt poolt. Kuid minu arwamise järele ei wasta see igatahes mitte Riigikogu enamuse ja ka meie seltskonna tahtmisele, et alkoholimüük täiesti wabalt sünniks.

Mis eriti herra Neps meie maksusüsteemi kohta puudutas, siis võin ma ju uuesti korrata, et ma ei ole iial salanud selle süsteemi puudusi ja olen omalt poolt püüdnud võimaluse järele selle maksusüsteemi uuekskorraldamisele asuda. Kuid selle juures pean ma tähendama, et ei ole mitte maksusüsteemi korraldamise juures tarwilik hulka uuenimelisi maksusid wälja mõelda ja maksuma panna. Kui üksikutes riikides on tarwitusele wõetud lugemata arw igasuguseid maksusid, siis ei ütle ju see weel, et see süsteem õige on. Oma häbiks pean ma tunnistama, et ma Bulgaaria rahaasjandust ei tunne, aga ma luban omale kahelda, et niisuguste bizarremaksude abil, nagu herra Neps siin ette tõi, Bulgaaria riik suudaks oma rahaasjandust tõesti hiilgawale järjele tõsta. Minule paistab, et seal on teatawa meeoluga rehkendatud ja ma usun, et kõigi nende üksik- asjade kontroleerimine läheks tingimata kallimaks, kui see maks ise sisse tooks. Meil on siin ju ka olemas kasside ja koerte maksud omawalitsuse asutuste poolt peale pandud, aga mina arwan, et nende peal riigifinans küll baseerida ei saa. Meie peame igatahes jääma nende maksude juure, mis meile teadus ja teiste riikide praktika kätte juhatab. Mina arwan, et mida ühtlasem maks on, seda parem, ja peafülesanne seisab ikkagi selle maksu organiseerimises ja korraldamises. Sellel alal on ka rahaministeerium tegewuses, et meie tulumaksu wiimase võimaluseni arendada ja organiseerida. Sest peatähtsus on ju selles, et maks õiglasi tagajärgi annaks, ja mitte selles, et temale uusi nimesid antaks. Ja kui omal ajal paari koosoleku eest hra Neps siin tähendas, et tulumaksu aparaat meil halb on ja et rahaministeerium mitte küllalt hoolt ei ole kannud, et

seada aparaati paremini organiseerida, siis võin ma weel kord tähendada, et see mitte õige ei ole. Siin ei ole mitte tahtmise puudus olnud, waid on tahetud seda maksuaparaati võimalikult odawaks teha, et mitte suuri kulusid sünnitada ja on koguni nõudmisi olnud minu eelkäijate poolt, kes on üksikajaliselt ettepanekuid teinud tulude suurendamiseks, mida aga omal ajal võimalikuks ei leitud täita. Meie fülesanne maksude alal seisab selles, et neid maksusid süstematiseerida ja neid paremini organiseerida, niisama ka maksuaparaati ja neid seadusi, mis neid maksusid reguleeriwad. Et seda aga mitte korruga teha ei saa, on loomulik ja wist igapähele arusaadaw ja kui mulle täna küsimus ette pannakse, et kas ma ei saaks oktoobrikuul, kui mul tuleb uue eelarwega Riigikogule esineda, kas ma ei saaks siis juba 1922 aasta kohta ettepanud kawatsusi läbi wiia, siis pean mina selle peale wastama, et see mitte täies ulatuses läbiwiidaw ei ole. Muidugi mõista on ta läbiwiidaw järgmiste aastate kohta, wõib olla 1923 ehk 1924 aastal. Rahaministeerium waatab praegu kui ühe väga tõsise fülesande peale, meie maksusüsteemi võimalikult organiseerida ja paremale järjele wiia, ühtlasi ka kõiki endisi, wõib olla ka weneaegseid rudimentisid ära kaotada. (M. Martna (sd.): Kas ka kapitaali ja päranduse maksu läbi wiia?) Ja muidugi, see püüd on meil ikka olnud, kuid ma olen mitmel korral toonitanud ja selle peale tähelepanu juhtinud, et siin seisab küsimus selles, kuidas seda praktiliselt teostada. Kui maksule teine nimi anda, ja kui sealjuures maksjad endiseks jääwad ja maksuaparaat niisamuti endiseks jääb, siis annab see uus maks niisama wähe tagajärgi, kui wana, see ei aita iseenesest midagi. (M. Martna (sd.): See ei ole ka nii wiisi mõeldud.) Kui herra Martna tähendas siin, et posliinimaks meile wäga wähe sisse toob, siis olen temaga täiesti ühel arwamisel, et see kahjuks nii on, kuid põhjused seisawad kõige pealt selles, et hindamine meil weel mitte küllalt õiglane ei olnud, et liig wäikesed summad ülesse on antud, kuna praegusel ajal, nagu ma minewases kõnes juba tähendasin, õige raske on seda kontroleerida. Kui endisel ajal müüdi warandusi, ja ostja osa wõlgu jäi, siis oli müüja iseenesest juba huwitatud selle maksu õiges suuruses ülesandmises, iseäranis siis, kui obligatsioonid lasuma jäid, ja siis wõis ka õiget pilti sellest tegelikust wäärtusest saada. Kuna praegu müüakse suuremalt

osalt puhta raha wastu ja tehakse lepingud Eesti markades, kuid faktiliselt sünnib maksmine sagedasti kas Rootsi kroonides, Saksa või Soome markades, või mõne muu välisriigi walutas, siis ei ole mingisugust võimalust inimesi sellelt tabada. (M. Martna (sd.): Kas walitsus on katsunud seda teha?) Kuidas on seda võimalik teha, kui kaks inimest kokku tulewad ja üks müüb teisele maja, asja omawahel walmis teewad ja notariaalse kontrahi walmistawad? Siin on võimalik ainult üksikuid korrektiivisid anda ja rahaministeerium on nende kallal praegu ametis, aga ma ütlen, et kõikide soovisid kunagi võimalik pole korraga täita. Ja ma arwan, et rahaministril need puudused niisama hästi teada on, ja veel paremini, kui Riigikogu liigetel, aga kõiki puudusi ei saa mitte korraga kõrwaldada. Meie riigi kestwuse ajal on hulk seadusi maksuma pandud, aga ometi tuleb wälja, et ühel või teisel seadusel puudused on, mis ajajooksul ilmsiks tulewad. Meile jäid päranduseks Wene riigi seadused. Need olid loodud aastakümnete ja sadade jooksul. Nende muutmise on kerge, kuid üksikute muudatuste tõttu jääwad siia ja sinna augud järele, nii et need mõnikord halwemad on endistest Wene seadustest. Kuid nendegi halbade seaduste järele toimetada on parem, kui täiesti ilma nendeta. Ja siin on nüüd palju küsimusi üles tõusnud, mida mitte ei saa kergel käel lahendada. Nii on kõige pealt lugu meie tollitariifiga, mille kohta herra Martna laitwalt tähendas, et teda veel pole suudetud Eesti keele tõlkida. Kui meie tollitariifi komisjon ametisse astus, uue tariifi wäljatöötamisele, — sest tänini oli meil endist Wene tariifi automaatselt kasutatud, — siis tekkis kohe päewakorrale küsimus, et waja oleks ümber töötada Wene tolli määrustikku, mis meil praegu tarwitusel. Selle juure asudes selgus aga, et töö õige raske on ja waga palju ettewaatus nõuab, sest kui meie ühe seaduse maksuma paneme, siis ei ole võimalik teda wähe aja pärast muuta, waid ta peab niisugune olema, et ta vähemalt mõneks aastaks maksuma jääks. Praegusel ajal ei ole muidugi mitte võimalik seadusi aastakümnete peale walmistada, nimelt alati muutuwate asjaolude tõttu. Samasugust lugu näeme ka teistes riikides, näituseks wõiksime tuua Daani palgaseadust. Daani riik on wana riik, kes sadandeid aastaid oma seaduste järele on töötanud; suure ilmasõja ajal on nende palgaseaduses aga ka ütle mata palju muudatusi tehtud, ja

need muudatused on selle seaduse kaunis aukliseks teinud, nii et neilgi aastaid ära kulub, kunni teatud kindla wormi juure wälja jõuawad. Meie pidime aga mitmel alal tühje kohte täitma; etteheited on ju õiged, kui ainult faktisid konstateerida, kuid see konstateerimine ei ütle muud ära, kui et teatawad puudused on olemas, mida waja on kõrwaldada. Kui meie nüüd uusi seadusi loome, siis peame vähemalt needki kogemused arwesse wõtma, mis meie riiklise isolemise kestwuse ajal on omandatud. Igatahes oli nendel meestel õige raske, kes kõige wiltsamatel tingimistel riiki pidid looma ja äärmiselt kiires korras seadusi ja määrusi wälja töötama, nii et nendele etteheited teha õige ei ole. Muidugi on meie seadustel wäga palju puudusi, ja praegune walitsus on kaugel sellest arwamisest, et meie tolli või teised seadused parandusi ei tarwita, waid wastuoksa, walitsus on sellele arwamisele jõudnud, et meil õige tõsist ja loowat tööd waja on teha just nimelt seadusandlisel alal. Niisugune töö ei ole aga mõne kuu või aasta töö, waid selleks kuluwad aastakümned ära, et sellel alal rahuldatud olla; peaasi on aga püüdmine selle poole, et praegusest seisukorrast üle saada. Ma ei salga seda, et meie maksusüsteemil wäga suured puudused on, mille kõrwaldamiseks meie täie jõuga püüame töötada. Iseäranis on tähendatud meie tempelmaksu seaduse peale, et see wäga halb on; ja ta on ka tõesti wäga halb, sest okkupatsiooni wõimude poolt pandi meil maksuma mingisugune okkupatsiooni aegne tempelmaksu seadus; see ei ole mitte Preisi seadus, waid see on lihtne okkupatsiooni aegne seadus, millele Preisi seadusest rida määrusi aluseks on wõetud ja sõjawõimude poolt kiires korras maksuma pandud; ning see seadus on wäga halb, tema peale kaebawad kohtud, ametiasutused ja eraisikud, kellel temaga tegemist on olnud. Rahulolematuse awaldused on nii suured, et riigikohtu esimehe poolt ettepanek on tehtud okkupatsiooni aegset tempelmaksu seadust ära kaotada ja wana weneaegset maksuma panna. Iseenesest on Wene tempelmaksu seadus kümme korda parem, kui praegu tarwituselolew okkupatsiooni aegne seadus. Siiski peab jälle selle peale tähelepanu juhtima, et meie juba üle 2½ aasta oleme teda tarwitanud, ning enam ei maksa wana juure tagasi minna, waid peab püüdma omale uut tempelmaksu seadust wälja töötada, mille kallal nüüd juba kauemat aega tegewuses ollakse. Mida kaugemale see töö

aga on edenenud, seda rohkem tulewad need raskused ilmsiks, mis niisuguse uue seaduse maksmapanemisega seotud on. Mul oli kawatus septembrikuul selle seadusega esineda, nüüd pean ma kahjuks teatama, et see waewalt wõimalik wõib olla käesolewa aasta lõpul, wõi tulewa aasta algul. Oleme meie tänini kannatanud, siis kannatame weel praeguste olewate puudustite seaduste all, aga loome siis midagi paremat, mida tarwis ei ole jälle poole aasta pärast rewisjoni alla wõtta. Herra Rei tähendas siin väga õieti, et meie seadused on kõik maksuma pandud lohakalt ülepeakaela. See on õige, kuid mis seal teha, häda sundis. Niisama on etteheiteid tehtud, et rahad väga halwad olla ja praegu nõutakse tungiwalt uusi rahamärke, waja wälja töötada uued kupüürid ja uued rahad käima panna. Mina pean ütlemä, et kuigi praegused rahad tõesti halwal paberil ja närused, siiski peab meil ka sellel alal rohkem kannatust olema, kuud ehk aastadki, et kui siis uued rahad suudame käima panna, siis need ka tõesti head oleks. Waadake niipalju külma werd peaks seadusandlisel kogul ja seltskonnal olema, et nende puuduste kõrwaldamiseks aega anda. Muidugi ei taha ma siin selle wastu waielda, et walitsuse tegewuse peale tahetakse awaldada teatawat pressi, surwet, — see on väga tarwilik, sest muidu ummistuks walitsuse aparaat ära ja poleks tahtmistki uuenduse järele, kuid siiski peab olema kannatus, et mitte ülepeakaela sundida maksuma panema häda seadusi, mis jällegi paari kuu pärast muuta tuleksid.

Mis puutub otsekohestesse ja kaudsetesse maksudesse, siis kordan weel seda, mida ma juba enne ütelnud, et see põhimõttelik küsimus on, mille üle wõib waielda, millele poolehoidjaid ja wastaseid mõlemalt poolt nii teaduses kui ka poliitikas on. Mina isikliselt olen ka sellel arwamisel, et kaudsed maksud mitte õiglased ei ole, ja küllalt otstarbekohane pole neid maksuma panna, et otsekohesed maksud nende aset peaksid täitma. Aga see on ju jällegi meie oludest tingitud, ja pean tähendama, mitte üksi meil, waid kogu Euroopa rahwamajanduses. Otsekohesed maksud on senni jäänud teoreetilisteks, tulewiku kawatsuseks, mille poole tuleb püüda ja kõik wist on sellel arwamisel, et õnnistuseks oleks, kui meie sissetulekud saaksime otsekohestest maksudest, otsekohesest tulumaksust. Kuid millal meie selle sihi kätte saame, ei tea ette ütelda.

Juhataja **A. Kerem**: Sõna on wäljaspool järjekorda kaubandus-tööstusministril.

Kaubandus-tööstusminister J. Kukk: Lugupeetud rahwaesitajad! Ma tahaksin paar seletawat märkust teha nende küsimuste kohta, mida rahwaesitajad herra Ipsberg ja herra Martna siin ette tõid. Herra Ipsberg awaldas soowi, et meie maapõue waranduste ja maajõudude uurimistööd saaksid kokku kogutud ja trükis awaldatud, kõigile kättesaadawaks tehtud. See on soow, mida kaubandus-tööstusministeerium täiesti jagab ja krediitide selleks nõuab, et seda teostada. Esimeses järjekorras ilmuwad uurimistööd Narwa kose üle, teises järjekorras õlikiwiga katsete tegemise tagajärgede kirjeldus.

Mis puutub herra Martna küsimisesse õlikiwi kasutamise probleemi suhtes, et see ennast ära ei tasuwat, ja riik siiski selle peale suuri summe wälja annab, et see ala tuleks hoopis kõrwale heita. Mul on selle kohta niipalju ütelda, et sennistest uurimistest selles asjas on selgunud, et õlikiwi teatawal alal ikkagi tarwitada wõib, nimelt tsemenditööstuses ja gaasitööstuses. Need on alad, kus õlikiwi kütteinena tarwitada wõib samal kujul, kui teda wälja murtakse. Muidugi ei saa niisugustel tingimistel meil asuda mingisugune suur õlikiwitööstus, jääwad ainult õlikiwi murrud, kus õlikiwi piiratud arwul tarwitamiseks wälja weetakse. Mis puutub kuludesse, mis ühes weneaegsete katsetega kokku ligi paarsada miljoni wälja teewad, siis on suuremad eraettewõtted wäljamaal, kes kontsessioonide üle läbirääkimisi peawad, need kulud lubanud oma kanda wõtta, muidugi kui kontsessioonid neid rahuldawad. Riik on aga õlikiwitööstust liiga suurelt peale hakanud. Õlikiwikaewandusi on meil terwelt kolm: Kohtlas, Wanamõisas ja Kukrusel. Ühest kaewandusest oleks küllalt olnud, sest meie majandusline arenemine pole weel nii kaugel, et kõike kolme kaewandust otstarbekohaselt ära kasutada. Kukruse ja Wanamõisa kaewandused tulewad aasta lõpul wist küll likwideerida, ja funktsioneerima jätta ainult Kohtla kaewandus, kui kõige enam nõuetele wastaw ja kõige paremini korraldatud.

Siis peatas weel herra Martna riiklise metsatööstuse ja kütteinete keskkomitee juures. Ma juba ennemalt tähendasin selle peale, et see on hädasunnil loodud asutus, kui sõjaolude tõttu riigile ja riigiasutustele kütteinete saamist waja oli kergem-

dada. Meil ei ole selle asutuse jaoks põhikirja, ta tugneb weneaegsetele seadustele, iseäranis Wene küttenõukogu määrustele, mis meie wabariigi oludele wastawalt täiendatud üksikute instruksioonidega. Wäärnähutuste põhjuseks kütteinete keskkomitees ei ole mitte üksi põhikiri, mis iseenesest väga hea wõib olla, kuid ära ei hoi, et wilunud jõudude puudusel kõiksugu korralagedused ja segadused maad ei wõi leida. Kahjuks olin ma sunnitud peaaegu kõiki endisi küttekomitee tegelasi kohtu alla andma. Siin ei ole igal juhtumisel mitte kuritegewusega tegemist, waid lihtsalt oskamatusena, arusaamatusega. Need olid enamasti inimesed, kellel teadmisi ega wõimisi ei olnud. Praegu on see endine küttekomitee likwideerimisel, kuna riikline kütewalmistus edasi kestab, nii kaua kui küttematerjaali nii suurel määral saada on, et riik enam otekohe küttematerjaali valmistada ei tarwitse. Nüüd on need ülesanded inimeste kohaselt ära jaotatud ja tööd mitte nii laialt ette wõetud, nii et kontroll wõimalikuks on tehtud.

Siis weel paar sõna nende kaldal wedelewate riigiwaranduste kohta. Minu teada on Pirita tee nüüd puhas. (M. Martna (sd.): Ei ole sugugi!) Korraldus on igatahes tehtud ja warandusi wiiakse kokku. See kulu tuleb kanda, ei wõi neid warandusi wedeleda lasta, olgu nad nüüd kõlblikud ehk mitte kõlblikud. Kahjuks on meil see aeg mööda minna lastud, kus seda materjaali kasuga wõie ära tarwitada. Nüüd wõib olla tuleb koristamise juures juuregi maksta. (M. Martna (sd.): Siis parem wabaks kuulutada!) See ei aita ka mitte midagi. Parem on nüüd juba seda materjaali ekspordiks kokku wiia. Seal hulgas on warandust, mis tööstuses ära tarwitada wõib, osalt on see materjaal aga täitsa kõlbmata. Korraldus ärakoristamiseks on tehtud ja loodetawasti jõutakse sel aastal weel sellega lõpule.

K. Wirma (sd.): Herra kaubandus-tööstusminister tõendas siin päris selge sõnaga, et kui meie kütteineks tarwimise waid 150.000 kantsülda puid oma metsadest peame saawutama, meie siis oma metsa niisuguses kiiruses häwitame, et meie warsti oma metsadest lahti saame. Küsimus on nüüd selles, kust ja kelle käest meie siis puid saame. Meie põlewkiwitööstuse ja neid andmeid kokku wõttes, kui palju põlewkiwi on suutnud seda pahet kõrwaldada, leiame, et meie $\frac{1}{15}$ osa kütteinete tarwitusest põlewkiwi kaudu saame.

Herra kaubandus-tööstusminister tähendas muuseas, et walitsus iseäralist tähelpanu turbatööstuse peale olla pannud. Mina isiklikult ei ole seda küll mitte näinud. Mulle tuleb meele, et 1919 a. sügisel, kui küttekriis iseäranis terawaks sai, turbatööstuse edenemises suured nõupidamised kokku kutsuti, turbatööstuse seltse asutati ja seda küsimust ka majandusnõukogus arutati. Pandi kawa ette, kui ma ei eksi, 9 miljoni suuruses Jõõpre turbasoos ehitatava turbatööstuse asjus. Tol korral oli see asi nii õnnetumalt korraldatud, et seda krediiti mitte ei lubatud. Käesolewast eelarwest näeme, et ainult raudteewalitsuse eelarwes nõutakse 4 miljoni turbatööstuse abinõude muretsemiseks. Nende andmete järele, mis siin olemas on, selgub, et see tööstus raudtee peal ka ainult $\frac{1}{50}$ osa raudteele tarwimise wadest kütteinestest wälja teeb. Wõib olla, teeb ta tulewal aastal rohkem wälja. Igatahes ei ole minul see asi mitte selge, et walitsus turbatööstuse peale suurt rõhku oleks pannud, waid see ala on teatud wiisil meile kõrwaliseks asjaks jäänud. Tegelik elu aga on näidanud, et turbaga on raudteel kõetud, see on tähtsam, kui põlewkiwi ja Narwa kose elektrifitseerimine, mida meil muuseas ka elektrifitseerimiseks hakatakse hüüdma, nagu seda suurt Wene „elektrifikaatsiat“ „elektrifikaatsiak“ nimetakse. Ma ei taha siin ütelda, et meil asi just nii on, aga igatahes on ta meil selle nime saanud. Igatahes on raudteel turbaga kõetud, seda on peaaegu nendesamade abinõudega wõimalik teha, mis meil olemas, aga tõsiseid samme selleks pole astunud. Kui meie nüüd metsadest sissetulewaid summe waatame, siis näeme, et seal küll üle 200 miljoni ette nähtud on, aga teisest küljest peame ütleva, et see sissetulek tuleb meie oma asutuste kaudu. Wõtame raudtee kütteeelarwe, seal näeme, et üle 129 miljoni kütte kattedeks läheb. Nii on see siis õige kahtlane sissetulek. Mina arwan, kui meie seda sissetulekut teisel teel saaks, kui mets mitte riigi enese poolt ei saaks ära tarwitatud, siis oleks see riigile igatahes kasulik. Wiimasel ajal on jutt selle üle, et meie wäliswaluuta reguleerimine meie metsaasjandusega õige lähedalt seotud on, teatud wiisil waikseks jäänud, sellest enam ei räägita. Ma tahtsin siin ainult toonitada ja tähelpanu juhtida, et meie turbatööstuse peale, mis teatawal wiisil meie põlewkiwist ja Narwa kosest palju reaalsem on, rohkem tähelpanu tuleks juhtida ja seda suurema energiaga tuleks õhutada, kui praegu tehakse.

W. Ernits (sd.): Siin on küllalt sellest kõneldud, et alkoholi sissetulekute summa suur on ja selle juures ei tarwitse enam pikemalt peatada. Peaks ootama, et sellele ettepanek järgneb seda summat vähendada. Seda keegi teinud ei ole ja pean ütleva, et ka mina seda praegu teha ei ihka, sest pool sellest summast on juba sisse tulnud ja teiseks ei saaks seda vähendamist eelarwe korras läbi wiia, sest joogiseadus on tänini veel muutmata.

Rahaminister tähendas siin, et praegust tshekisüsteemi muuta ei saa, senni kui alkoholimüügi piiramisest pole loobutud. See süsteem, mis Rootsimaal on esimesena tarwitusele wõetud, on põhimõttelikult palju parem ja rohkem läbi kaalutud, kui meil. Seal ei ole asi mitte nii kui meil, et tshekke paberraha kombel võib kokku kuhjata ja nendega hangeldada jne. Seal antakse isikulised tshekiraamatud ja see on wähe raske kontroll. (J. Laidoner (põl.): Mis Teie oma tshekiga tegema hakkate?) Ja siis on ka muid piiramise võimalusi, mis wõrdlemisi häid tagajärgi annavad. Üks võimalus oleks see, et ära määratakse riigis teataw piir piirituse wäljaandmiseks, millest rohkem ei anta. Selle tagajärjel jääb ka joomine vähemaks, sest juuakse nii palju, kui antakse. Teiseks oleks see, et joogikohtade arw kindlaks määratakse, ühtlasi joogi aega piiratakse. (J. Laidoner (põl.): Aga kuidas ta terwisele kõige parem on? — Mitte kuidagi!) Niisugusel kombel on mindud peaaegu keeluseaduse juure, ilma et keeluseadusest oleks kõneldud. On näituseks, pandud üks nädal enne pühi kõik joogikohad kinni, ja ma näeks heameelega, et ka meil niisugust julgust oleks. Kui juba alkoholimüüki lubada, siis peab seda kui teatud pahet katsuma võimalikult piirata, kõiki era, kogukondlisi ja isegi riiklisi rahwahuwisid tähele panemata jättes. Götebori süsteem, mis Rootsis ja Soomes enne maksmas oli, on õige tublisti joomist piiranud. Selle süsteemi põhimõte on see, et alkoholimüügi teatawad ühisused oma kätte wõtawad, millede arw piiratud ja mis ainult teatawa protsendi kapitaalilt wõiwad saada; mis üle jäänud, see osa läheb haridustarbeiks, kuid mitte eelarwe korras. Kui niisugune süsteem maksmas panna, siis oleks igatahes võimalik joomist vähendada ja nende summadega, mis sellest saadakse, wõiks paraliseerida teiselt poolt seda kahju. Meil on wäikene algus sellega tehtud: iga tsheki pealt on 1

mark määratud karskuspüüete toetamiseks, 4 marka muiks otstarbeiks.

Igatahes tähendan ma selle peale, et meil keeluseaduse maksmapanemine võimalik pole, kuid siiski võimalus on alkoholi joomist vähendada ja et seda tegema ka peaks. Esimeses järjekorras tuleks siin tagasi lükata alkoholikwantumi suurendamine, mis walitsuse poolt on läbi wiidud.

Juhataja A. Kerem: Sõnasooiwaid enam ei ole. Lõpusõna on komisjoni aruandjal.

Aruandja A. Jürman: Mingisuguseid muudatusi tulude eelarwe kohta tehtud ei ole, ja ma teen ettepaneku tulude eelarwet ettekantud kujul wastu wõtta.

Juhataja A. Kerem: Mingisuguseid parandusi sisse tulnud ei ole. Ma panen hääletamisele korralised tulud kogusummas Mrk. 4.264.126.900. (Hääletatakse.) Wähemus on wastu, sellega on see eelarwe osa wastu wõetud.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **A. Jürman** (loeb):

Erakorralised tulud.

1. a) Põllupanga laenu kustutused	10.000.000.—
b) Kaubandus-tööstusministeeriumi operatsiooni summade kustutused	110.000.000.—
d) toitlusministeeriumi operatsiooni summade kustutused	175.000.000.—
2. Wõidulaenu wõidud pileтите pealt, mis müümata	1.400.000.—
3. Riigiwaranduste ülewõtmise komisjoni sissetulekud	50.000.000.—
5. Riigikassa fondist:	
a) raha kassades	127.170.000.—
b) jookswatelt arwetelt	380.000.000.—
d) wäliswaluuta tagawaradest keskasutuste nõudmiste katteks	250.523.000.—
6. Krediit operatsioonid	373.172.000.—
7. Lubatud emissioonides	645.125.152.—

Kokku erakorralisi tulusid 2.122.390.152.—

Kokku korralisi ja erakorralisi tulusid 6.386.517.052.—

Riigikogu on korraliste ja erakorraliste tulude kogusummat suurendanud 58.075.780 marga võrra. Et eelarwet tasakaalu wiia, lubati emmissiooni summadest lisa nii, et nüüd tuleks lugeda 645.125.152 marka. Sellega oleks kokku erakorralisi tulusid 2.122.390.152 marka. Seega oleks kokku korralisi ja erakorralisi tulusid 6.386.517.052 marka.

Juhataja A. Kerem: Sõnasoowijaid ei ole. Panen erakorralised tulud hääletamisele. (Hääletatakse.) Wähemus on wastu. Seega on erakorralised tulud wastu wõetud. Seega on Riigikogu eelarwe teisel lugemisel wastu wõetud. Sõna on korra kohta Riigikogu liikmel K. Wirma'l.

K. Wirma (sd.): Teen ettepaneku teise lugemise jooksul sisseantud soowiawaldusi hääletamisele panna.

Juhataja A. Kerem: Sõnasoowijaid ei ole. Panen selle ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepanek on ühelhäälel wastu wõetud.

(Juhatama hakkab abiesimees **K. Wirma.**)

Juhataja K. Wirma: Eelarwe jooksul on mitmelt poolt sisse tulnud soowiawaldusi eelarwe kohta üleüldse ja ka üksikute ministriumide kohta. Kas oldakse sellega nõus, et neid soowiawaldusi hääletamisele panna, selle järele, kuidas nad ministriumide kohta sisse antud? Kõige pealt tuleks kaks üleüldist soowiawaldust komisjoni poolt. Esimene oleks järgmine: „Riigikogu juhü walitsuse tähelpanu selle peale, et ametnikkude päewarahade ja sõidukulude kohta käiw määrus ei wasta täielikult oma otstarbele, kuna ta võimaldab suuri wäärnähtusi, ja awaldab soowi, et walitsus kõige lähemal ajal wälja töötaks otstarbekohasema määruse.“ Panen hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on see soowiawaldus wastu wõetud.

Teine soowiawaldus on järgmine: „Riigikogu tunnistab tarwilikuks, et kõik komertsalusel töötawad walitsuse asutused saaks ühe aasta jooksul likwideeritud wõi nende asutuste tarwis sellekohased põhikirjad wälja töötatud ja Riigikogule kinnitamiseks esitatud.“ Panen hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on see soowiawaldus wastu wõetud.

Rahwaesitaja Ernits'i soowiawaldus riigiwana ja riigikantslei eelarwe juure:

„Järgmise Riigikogu istungiärgu alguseks pangu Wabariigi Walitsus Riigikogule ette statistika keskbüroo põhikiri.“ Panen hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on see soowiawaldus wastu wõetud.

Järgmised soowiawaldused on rahaministeeriumi eelarwe juure. Need on rkl. W. Ernits'i poolt sisse antud. Mä loenad ükshaawal ette ja panen hääletamisele.

1. „Wabariigi Walitsus peab kõigi abinõudega wõitlema piirituse salawäljaweo wastu, nõudes wäljawedajailt tunnistusi wäljaweo sihtkoha tolliasutustelt piirituse saabumise kohta.“ (Hääletatakse.) Enamus on wastu. Sellega on ta tagasi lükatud.

2. „Kodumaaline piirituse tarwitamine tuleb endiseks vähendada ($\frac{1}{2}$ toopi piiritust ehk 1 toop 40° wiina kuus).“ Panen hääletamisele. (Hääletatakse.) Enamus on wastu. Sellega on see soowiawaldus tagasi lükatud.

3. „Ei tohi awada uusi piirituswabrikuid ega senni mittekäiwaid käima panna.“ Panen hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu on enamus. Sellega on see soowiawaldus tagasi lükatud.

4. „Tuleb asuda üleminekule piiritustööstuselt muile tööstusharudele, mis võimaldaks piirituswabrikute hoonete ja aparaatide kasutamise.“ Panen hääletamisele. (Hääletatakse.) Enamus on selle wastu. Seega on ta tagasi lükatud.

5. „Tuleb hakata kartuli- ja wiljapiirituse asemel walmistama sulfitpiiritust.“ Panen hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu on enamus. Seega on see soowiawaldus tagasi lükatud.

6. „Tuleb võimaldada ja edendada piirituse tarwitamist tehnikas.“ Panen hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Seega on see soowiawaldus wastu wõetud.

Siis järgmised soowiawaldused käiwad haridusministeeriumi eelarwe juure. Kaks nendest on komisjoni poolt sisse tulnud, nimelt:

1. „Riigikogu awaldab soowi, et Wabariigi Walitsus uute õpetajate seminariide awamisel energilisemalt talitaks.“ (Hääletatakse.) Wastu ei ole keegi. Sellega on see soowiawaldus wastu wõetud.

2. „Riigikogu awaldab soowi, et haridusministeerium riigi koolimajade remon-

teerimise ja kasutamise asjus kindla kawa järele talitaks.“ (Hääletatakse.) Wastu ei ole keegi. Sellega on see soowiawaldus wastu wõetud.

Järgmised soowiawaldused on Riigikogu liikme Annussoni poolt ja käiwad järgmiselt:

1. „Riigikogu awaldab soowi, et haridusministeerium pööraks kõige tõsisemat tähelepanu kutsehariduse edendamise peale ja asuks energilisemale kutsekoolide asutamisele; eriti tuleks asuda tehnikumi kõrgemaks õpeasutuseks täiendamisele, tehnikumihoone ehitamise eeltöödele ja õpejõudude aegsale ettevalmistamisele.“ (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on see soowiawaldus wastu wõetud.

2. „Riigikogu awaldab soowi, et haridusministeerium töötaks wälja kindla koolimajade ehitamise ja remonteerimise kawa, ühenduses kooliwõrgu teostamise kawaga.“ (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on see soowiawaldus wastu wõetud.

3. „Riigikogu awaldab soowi, et haridusministeerium pööraks suuremat tähelepanu wäljaspool kooli antawa hariduse peale, toetades sel alal iseäranis rahwaüliskoole, kursusi ja raamatukogusid.“ (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on see soowiawaldus wastu wõetud.

Järgmine oleks Riigikogu liikme Jürgein'i soowiawaldus:

„Riigikogu awaldab soowi, et toetussumma muusikakoolidele 1 miljon marka, terwelt Eesti helikunstiseltsi kätte jaotada läheks, nii et sellest summast Tallinna muusikakool 600.000 marka saaks ja sama seltsi Tartu kool 400.000 m., kusjuures selts Tartus asuwa Nyländer'i muusikakoolile wastu tulla peab katsuma, kui see kool soowi awaldab helikunstiseltsi kooliga ühineda.“ (Hääletatakse.) See soowiawaldus on tagasi lükatud.

Järgmine soowiawaldus on r. e. Birk'i poolt: „Riigikogu awaldab soowi, et Wabariigi Walitsus wõimalikult pea esineks uue koolinõunikkude palgaseadusega, mis koolinõunikkude ainelist seisukorda tõstaks wastawalt õpetajate omaga.“ (Hääletatakse.) 1 hääl on wastu. Sellega on see soowiawaldus wastu wõetud.

Nüüd järgneb rahwasaadiku Lattik'u soowiawaldus:

„Kõlbluse langemine, kuritegewuse ja tooruse kaswamine mitte ainult meie rahwa täiskaswanute seas, waid ka nooruse keskel on tõeasi, ja sellepärast awaldab Riigikogu tungiwalt soowi, et haridusministeerium kõlblise kaswatuse ja südamehariiduse tõstmiseks energilisi abinõusid tarwitusele wõtaks.“ (Hääletatakse.) Wastu on 2 häält. Sellega on see soowiawaldus wastu wõetud.

Järgmised soowiawaldused on kohtuministeeriumi juure, 2 nendest on komisjoni poolt.

1. „Riigikogu leiab, et Harku kolonii sellel alusel, nagu ta praegu töötab, ei wasta oma ülesannetele ja awaldab soowi, et Wabariigi Walitsus kõige lähemal ajal kokku seaks uue põhikirja Harku kolonii tarwis, mille kokkuseadmisest peaks osa wõtma kohtu-, haridus- ja töö- ning hoolekandeministeerium.“ (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on see soowiawaldus wastu wõetud.

2. „Riigikogu awaldab soowi, et edaspidistes eelarwetes kurikalduwustega laste kaswatusmaja Harku kolonii eelarwe eraldatakse ise peatükina.“ (Hääletatakse.) Wastu ei ole keegi. Seega on see soowiawaldus wastu wõetud.

Siis on weel Riigikogu liikme Jõeäär'e poolt kaks soowiawaldust:

1. „Riigikogu awaldab soowi, et lähemal ajal saaks uus nuhtlusseadus maksuma pandud.“ (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on see soowiawaldus wastu wõetud.

2. „Riigikogu awaldab soowi, et kunni uute protsessuaal seaduste wäljatöötamiseni wiibimata saaks sammusid astunud kohtute rahwale kättesaadawamaks tegemiseks ja nende tegewuse kiirendamiseks.“

Selleks tunnistab Riigikogu tarwilikuks, et muuseas:

a) kriminaal- ja tsiwiilkohtupidamise seadused saaksid maksuma pandud 15. juuni 1912 a. seaduse redaktsioonis selle täiendusega, et rahukohtunikkudele alluksid kõik kuriteod, kus karistus õigustekaotamisega ühenduses ei ole, samuti kõik päranduse asjad. Seal juures tuleks kaebelustele asjades, kus wangistus ähwardab, tasuta kaitse wõimaldada.

b) Kohtunikkude arwu suurendada.

d) Esimese ja teise astme kohtud lahutada.“

Ma arwan, et siin on neli iseseiswat asja ja sellepärast paneks ma nad üksikult

hääletamisele. (H ü ü d e d : K o o s !) Sõna on hääletamise motiivide kohta r. e. Strandman'il.

O. Strandman (töer.): Ma ei mäleta, et see soowiawaldus oleks olnud põhjalikumal arutamisel. Ta nõuab aga üksikasjalist arutamist, sellepärast ei saa ma selle soowiawalduse poolt hääletada.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) Suur enamus on vastu. Sellega on see soowiawaldus tagasi lükatud.

Järgmised soowiawaldused oleks siseministeeriumi kohta. Komisjoni poolt on ette pandud kolm soowiawaldust:

1. „Riigikogu avaldab soovi, et Wabariigi Walitsus riigimajade kasutamise küsimuse kiires korras ära lahendaks ning riigi mööbli arwepidamise ja kasutamise kohta kindlad määrused wälja töötaks ja maksma paneks.“ (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Seega on see soowiawaldus vastu wõetud.

2. „Riigikogu peab tarwilikuks: 1) et siseministeerium postijaamade asutamisega kiirustaks ja seal, kus postijaam sisse seatud ehk seatakse, jaoskonnaülematele hobused ära wõtaks, kuna nende pidamine tungiwalt tarwilik ei ole ja asjata kulused teeb; 2) maakonna ja linna politseiülemate hobustepidamine ära jätta (wälja arwatud Tallinna politseiülem), kuna nende järele tarwidust ei ole.“ (Hääletatakse.) Wastu ei ole keegi, sellega on see soowiawaldus vastu wõetud.

3. „Riigikogu leiab, et riigi waranduste walitsuse alla kuuluvad aiad ja aiamaad suurelt jaolt madalate hindade eest, mõnel juhtumisel ilma enampakkumiseta, rendile on antud ja avaldab soovi, et rendileandmine alati ühtlaste määruste järele ja enampakkumise teel sünniks.“ (Hääletatakse.) Wastu ei ole keegi, seega on see soowiawaldus vastu wõetud.

Siis on r. e. Chr. Kaarna poolt ette pandud järgmine soowiawaldus: „Riigikogu leiab, et Narwa linna ja Narwa ümbruskonna ning Petserimaa elanikud, kes sõjakoledest all rängasti kannatasid, jättes ilma warandusest, ei ole senni walitsuse asutuste poolt, kellele piiriäärsete elanikkude hädad tuntud peaksid olema, soowitawat tähelpanu ja rahuldust leidnud, ja avaldab soovi, et walitsus ülewalmimetatud maakohtade elanikkude sõjakahjude

tasumise küsimuse lähemal ajal lahendamisele wõtaks ja ära otsustaks.“ (Hääletatakse.) Wastu ei ole keegi. Seega on see soowiawaldus vastu wõetud.

Siis järgnewad sõjaministeeriumi kohta käiwad soowiawaldused.

1. „Riigikogu avaldab soovi, et Wabariigi Walitsus wälja töötaks kawa, kuidas ühendada tehnikumi ja sõjawäe tehnikakooli, misjuures sõjawäe tehnikerid ainult spetsiaalsõjalisi õpeaineid eraldi õpiks.“ Sõna on hääletamise motiivide kohta r. e. Laidoner'il.

J. Laidoner (põl.): Austatud Riigikogu liikmed! Riigikogu paneb walitsuse peale selle soowiawaldusega niisuguse ülesande, mida siin lahendada ei saa. Sõjawäe tehnikakool peab ette walmistama sapööri ohwitserisid. See on ainult, nii ütelda, sõjawäe keskharidus, aga tehnikum peab inseneere ette walmistama. Need on kaks sootumaks lahkumise ülesannet, mida kuidagi wiisi ühendada ei saa. Oleks tarwis ühendada aga sõjawäekooli ja tehnikakooli, sest jalawäe ohwitseridel on praegusel ajal tingimata tehniline haridus ka tarwilik. On ammu möödas need ajad, kui ohwitseri ülesanne seisis ainult marsimise õpetamises. Kui ma sarnase ettepanekuga sõjaministeeriumi poole pöörasin, siis wastati sealt, et sarnane otsus on juba ammugi tehtud. ei leia ainult kohalikka juhatajaid. Tehnikum peab ise arenema ja temast peawad inseneerid wälja tulema. Ühendada sõjawäe tehnikakooli ja tehnikumi oleks absurd.

Juhataja K. Wirma: Ma asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu on enamus. Sellega on see soowiawaldus tagasi lükatud.

Järgneb teine soowiawaldus: „Riigikogu avaldab soovi, et sõjawäe terwishoiuwalitsus saaks 1921 a. lõpuks likwideeritud ja terwishoiuwalitsuse ülema kohused terwishoiu inspektori peale pandud.“ Sõna on hääletamise motiivide kohta r. e. Laidoner'il.

J. Laidoner (põl.): Wäga lugupeetud rahwasaadikud! Ka see on põhimõttelik küsimus, mille üle terve maailma sõjateaduse kirjanduses ei ole veel otsusele jõutud. Mina selle sisse isiklikult ei usu, et tarwis oleks sõjawäe arste militariseerida. Need on juba polkownikuteks ja teisteks tehtud, aga kas nad sellega pare-

maks arstiks saavad, wõi mitte? Militariseerimist on sõjawäearstil niiwõrd tarwis, et ta oma welskerit jõuaks käes pidada. Sõjawäearst peab hea arst olema — aga mitte hea ohwitser. Kui meie selle soowiawalduse wastu wõtame, siis anname sõjawäearstid reaülemate alla. See on wäga kaugeulatusega küsimus, teda ei saa nii pealiskaudse resolutsiooniga lahendada. Ma tean, et ka arstide hulgas palju on, kes soowiwad tingimata ohwitserid olla. See ei ole mitte õige. Ma ei usu, et prof. Mantufel, näituseks, kes paljudel elu on päästnud, sellega paremaks professoriks oleks saanud, et ta kindral on. Mina isiklikult ei saa selle soowiawalduse poolt hääletada, sest temaga saavad just sõjawäearstid reaohwitseride wõimu alla antud.

Juhataja **K. Wirma**: Sõna on hääletamise motiivide kohta r. e. Wain'il.

J. Wain (sd.): Seda, mis hääletamise motiivide puhul ütelda wõib, on wähe selleks, et selgitada küsimust, mis mõlema nende soowiawalduste kohta käib. Ma ei kujuta enesele ette, miks sellepeale waatamata, et see küsimus seltskonnas juba küllalt läbi kaalutud on, sõjawäe terwishoiuwalitsuse ja sõjawäe terwishoiu inspektori küsimuse puhul on üles tõstetud arstide militariseerimise küsimus. On otsusele tulnud, et terwishoiu inspektori ametisse panemise läbi wõimalik on ametnikkude koosseisu vähendada, nimelt terwishoiu peawalitsuses eneses. Meie sõjawägi ei ole mitte niiwõrd suur, et seal peaks oma terwishoiuwalitsus olema, waid igatahes on kindel, et terwishoiu inspektor oma all olewa kantseleiametnikuga jõuaks terve selle asja tarwilises korras hoida. Ma arwan, et meie julgesti ettekantud soowiawalduse poolt wõime hääletada, ilma et selle läbi arstide militariseerimise küsimus jaatawalt ehk eitawalt otsustatud saaks.

Juhataja **K. Wirma**: Ma asun hääletamisele. (Hääletatakse.) See soowiawaldus on tagasi lükatud.

Järgmine soowiawaldus on põllutöministeeriumi alal: „Riigikogu awaldab soowi, et põllutöministeerium kõige lähemal ajal wälja töötaks kindla korralduse, mille järele riigi hooned kasutada antakse.“ (Hääletatakse.) Wastu ei ole keegi, — seega on see soowiawaldus wastu wõetud.

Järgmine soowiawaldus on: „Riigikogu awaldab soowi, et Wabariigi Walitsus

wälja töötaks kindla kawa, kuidas asunikudele pikaajalist laenu anda.“ (Hääletatakse.) Wastu ei ole keegi, — seega on see soowiawaldus wastu wõetud.

Järgmine soowiawaldus on teedeministeeriumi alal:

1. „Riigikogu tunnistab, et teedeministeeriumis walitew ebaloomulik wahekord ministeeriumi ja temale alluwate asutuste wahel riigile äärmiselt mittesoowitawaid tagajärgi wõib anda, sellepärast tuleb kõige kiiremas korras läbi wiia ministeeriumi rekonstrueerimine ühes ministeeriumide üleüldise arwu ja põhiseaduse kindlaksmääramisega wabariigis.“ (Hääletatakse.) Wastu ei olda. See soowiawaldus on wastu wõetud.

2. „Riigikogu tunnistab, et tehniliste ja majandusteadliste jõudude killustamise kõrvaldamiseks, on soowitaw kõiki riiklisi tehnilisi ja majanduslisi ettevõtteid läbikäimise ja weo alal koondada teedeministeeriumi alla, millele alluks ühtlasi ka kontroll kõigi eraettevõtete üle mainitud aladel, nagu weeteede, sadamate, raudteede ehitamise üle ja nende ehitusprojektide ja eelarwete kinnitamine. Tehniliste eriteadlaste koondamise suhtes tuleks teedeministeeriumi juures asutada üleriikline tehniline nõukogu, mis koos seistes kõigeparematest spetsialistidest, oleks kõrgem autoriteetiline tehniline asutus meie riigis.“ Sõna on hääletamise motiivide kohta r. e. Schulbach'il.

A. Schulbach (töer.): Eelmise soowiawalduse wastuwõtmisega tunnistas Riigikogu teedeministeeriumi reorganiseerimise tarwilikuks. Ühtlasi määras ta ära ka aja, millal see peab sündima, nimelt: ühes ministeeriumide üleüldise arwu ja põhiseaduse kindlaksmääramisega wabariigis. Ministeeriumide arw ja põhiseadus määratakse kindlaks aga eriseaduses, mis põhiseaduse põhjal wälja antakse ja mis kuuldwasti käesolewa aasta sügiseks Wabariigi Walitsuse poolt Riigikogule esitatakse. Meie rühm ei leia otstarbekohase olema praegu eriliselt wälja nihutada üht ministeeriumi — teedeministeeriumi — tema tarwilikkust eriti alla kriipsutades, kuna meie teiste olemasolu lahtiseks jätame, nagu hariduse, riigikaitse, rahaministeeriumi jne. Sel põhjusel hääletab meie rühm selle soowiawalduse wastu.

Juhataja **K. Wirma**: Ma asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Ena-

mus on vastu. Seega on see soowiawaldus tagasi lükatud.

Järgmine soowiawaldus on: „Riigikogu tunnistab tarwilikuks: 1) et maanteede liigitamine, nende korrashoidmise kohustused ja wastawad asutused ära määrataks, 2) maanteede tegemise ja korrashoidmise naturaalkohustuse otstarbekohasus kaalumise alla wõetakse, tema otstarbekohasuse korral selle naturaalkohustuse tarwitamise ulatus ja tema õiglane jaotus kohalikkude elanikkude, eriti riigimaade ja metsade ning eraisikute maade wahel kindlaks määrataks, ning awaldab soowi, et Wabariigi Walitsus wastawa seaduseelnõuga Riigikogule esineks.“ (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on see soowiawaldus vastu wõetud.

Järgmine soowiawaldus: „1) Riigikogu tunnistab ebaloomulikuks, et maanteede peawalitsuse poolt maantee osasid, millel puhtkohaline tähtsus, riigi kulul ehitatakse ja korras peetakse ning tunnistab tarwilikuks sarnaseid teosasid kiires korras kogukondliste omawalitsuste kätte üle anda ja sellekohast seadust läbi wiia. 2) Samuti ebaloomulikuks tunnistab Riigikogu, et maanteede peawalitsus oma heaksarwamise järele maakonna omawalitsuste hoole all olnud teed ümber ehitab ja enese kätte korras pidada wõtab ja leiab, et riik tulewikus uusi kohustusi enese peale wõtta wõib ainult seaduslises korras, kindla plaani järele.“ (Hääletatakse.) See soowiawaldus on vastu wõetud. Järgmised soowiawaldused kannab sekretäär ette.

Sekretäär **A. Tupits** (loeb): „Riigikogu tunnistab tarwilikuks, et

1) raudtee arwepidamine saaks korraldatud, iseäranis mahajäänud tööd kiirendatud, nii et arwepidamine täielikku ja selget ülewaadet terve raudtee majapidamise üle annaks, õiget krediitide awamist osakondadele ja jaoskondadele, kui ka awatud ja äratarwitatud krediitide kontrolli võimaldaks.

2) Warustusosakonna hiline materjalide fakteerimine, mille all materjali tarwitajate osakondade arwepidamine kannatab, tuleb wiibimata kõrvaldada;

3) läbi wiia kõigi raudteewaranduste hindamist, nii et võimalik oleks täielist bilansi kokku seada. Tulewase eelarwe läbiwaatamise ajaks tingimata eelmise (soo-

witaw 2—3) aasta wastawad väljaminekud ja sissetulekud wõrdlemiseks ära näidata;

4) teenijate tööjõu ärajaotamist üksikutes jaamades nii toimetada, et mitte mõne osakonna teenijad üleliia koormatud ei oleks ja teised tööpuudust tunneksid, kusjuures wahet tuleb teha töölolemise (näit. korrapidamise) ja faktilise töötegemise wahel;

5) tegelikku materjalide äratarwimist korraldada ja vähendada tarwitamise normide kindlaksmääramise läbi võimalikult igal alal, kui ka preemiate andmise kaudu kokkuhoidlikkuse eest;

6) oleks loobuda paljudest praegustest, endise Wene raudtee organisatsiooni tagajärjel tekkinud detailidest ja võimalikult ruttu aja ja asjakohast organisatsiooni luua, ära kaotada wananenud ja üleliigsed weneaegsed seadused ja määrused, alles jättes ja täiendades tarwilisi ja meie olukorrale wastawaid seadusi ja määrusi, sealjuures läbi wiies asjaajamise lihtsustamist. Iseäranis on hoolt kanda raudteewalitsuse poolt kawatsetud abiettewõtetele seadusliste aluste eest ja niisugustele ettewõtetele ajakohased põhikirjad luua ja ettewõtete teenijatele kindlad instruksioonid välja töötada;

7) raudtee töökodade rohkus ei wasta meie raudtee väiksele ulatusele, ja et praegu tööde wähenemine töökodades nähtawal on, tuleb raudteewalitsusel hoolt kanda, et töö wähenemine enesega kaasa ei tooks mittesoowitawaid sotsiaalseid tagajärgi;

8) praegust wähest ja kallist tööjõudu arwesse wõttes, on tarwilik järkjärgult rohkem mehaanilisi abinõusid tarwitusele wõtta, näituseks pöörangute tsentraliseerimist.“

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Wastu ei olda, sellega on see soowiawaldus vastu wõetud. Järgmise soowiawalduse kannab sekretäär ette.

Sekretäär **A. Tupits** (loeb): „Riigikogu juhib Wabariigi Walitsuse tähelepanemist selle peale, et ajutise walitsuse määrus 19. weebr. 1919. a. („R. T.“ Nr. 12 — 1919. a.) telefoni ühenduste kohta, ei wasta praegustele oludele. Et telefoni tarwitamist rahwale odawamaks ja kättesaadawamaks teha ja telefoni wõrgu kiiremat laiendamist võimaldada, tunnis-

tab Riigikogu tarwilikuks, et uute telefoni-
liinide ehitamine saaks lubatud ja kergen-
datud omawalitsuse-, ühiskondliste- ja era-
asutustele ja isikutele. Riigikogu soowi-
tab, et sellekohane seaduseelnõu saaks
Wabariigi Walitsuse poolt välja töötatud
ja Riigikogule esitatud.“

Juhataja K. Wirma: (Hääle-
tatakse.) Wastu ei olda. Sellega on
see soowiawaldus wastu wõetud. Sellega on kõik teedeministeeriumi
kohta kuulwad soowiawaldused läbi.

Järgmine soowiawaldus käib välismi-
nisteeriumi kohta: „Silmas pidades Londoni
saatkonna iseäralist tähtsust Eesti wabariigi
välispoliitikas, awaldab Riigikogu
soowi, et Londoni saaks wõimalikult ruttu
määratud täiewolitusline saadik.“ (Hää-
letatakse.) Üks hääl on wastu. Sel-
lega on see soowiawaldus wastu
wõetud.

Järgmine soowiawaldus on töö- ja
hoolekandeministeeriumi alal: „Riigikogu
awaldab soowi, et walitsus Smolka kurt-
tummade kooli ja warjupaiga küsimuse ru-
tulises korras lahendaks ja warjupaiga üle-
andmiseks Wenemaale sammusid astuks.“
(Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sel-
lega on see soowiawaldus
wastu wõetud. Siis on Riigikogu
liikme Birk'i poolt sisse antud soo-
wiawaldus: „Riigikogu awaldab soowi,
et Wabariigi Walitsus wõimalikult pea esi-
neks seaduseelnõuga ministrite arwu, nende
tööjaotuse ja lähema asjaajamise korra
kohta (põhiseadus § 58.)“ (Hääleta-
takse.) Wastu ei olda, sellega on

see soowiawaldus wastu wõe-
tud.

Sellega on kõik teise lugemise ajal sisse-
tulnud soowiawaldused otsustatud. Ühes
sellega on eelarwe teine lugemine läbi ja
Riigikogu läheks kolmanda lugemise juure
üle. Ettepanek on tehtud praegu koosole-
kut lõpetada. Sõna on korra kohta rahwa-
esitajal Wain'il.

J. Wain (sd.): Ma teeks korra kohta
ettepaneku, et mitte teise ja kolmanda lu-
gemise wahel 3 päewa wahet pidada.

Juhataja K. Wirma: Seda ei ole
tarwis. I ja II lugemise wahel peab kolm
päewa wahet olema. Erakorraliseks teada-
andeks on sõna rahaministril

Rahaminister G. Westel: Aus-
tatud Riigikogu liikmed! Herra Ernits'a
soowiawalduse puhul, mis siin nüüd kah-
juks tagasi on lükatud, wõiksin ma teatada,
et need sammud, mida herra Ernits siin
soowitas, on Wabariigi Walitsuse, eriti
rahaministri poolt juba astunud. Meil on
igatahes juba piirituse salawäljawedu kee-
latud ja selle wastu wõideldakse ka kõigi
abinõudega. Niisama on ka, mis piirituse
väljawaosse teistesse maadesse puutub.
Wabariigi Walitsus sellel alal kõik sam-
mud tarwitusele wõtnud, et seda pahet
lõpetada; on wastawad määrused välja
annud ja loodab tulewikus sellel alal weel
rohkem tagajärgi kätte saada.

Juhataja K. Wirma: Ettepanek
on tehtud praegu koosolekut lõpetada.
Wastu ei olda. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 2.15 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu abiesimees **K. Wirma.**

Abiesimees **A. Kerem.**

Sekretäär **A. Tupits.**

...the ...
 ...the ...
 ...the ...

...the ...
 ...the ...
 ...the ...

...the ...
 ...the ...
 ...the ...

...the ...
 ...the ...
 ...the ...

...the ...
 ...the ...
 ...the ...

...the ...
 ...the ...
 ...the ...

...the ...
 ...the ...
 ...the ...

...the ...
 ...the ...
 ...the ...

...the ...
 ...the ...
 ...the ...

...the ...
 ...the ...
 ...the ...

...the ...
 ...the ...
 ...the ...

...the ...
 ...the ...
 ...the ...

...the ...
 ...the ...
 ...the ...

...the ...
 ...the ...
 ...the ...

...the ...
 ...the ...
 ...the ...

...the ...
 ...the ...
 ...the ...